

שרשרת הדורות

חקר תולדות המשפחה היהודית

1	מַעֲטָה של העורכת ד"ר רוז לרר כהן
2	משולחנו של יו"ר החברה הגנאלוגית הישראלית מיכאל גולדשטיין
3	שמואל שמיר: פענוח שורשים בצוואה עתיקה
5	שמואל אבן-אור אורנשטיין: פעמי אביב ירושלמיים – אגדה חיה
9	מטילדה טג'ר: גומל – שם, משפחה
12	יעקב לאור: חיפוש אחרי ברנרד ונדרר כעבור 117 שנים
13	שלמה לבקוביץ: הלבקוביצי'ם לא נכנעו
17	ד"ר יהודה קלזנר: רעה תחת טובה
18	בתיה דשפסקי: כבד את אביך ואת אמך
19	מריאנה קרונפלד זבידוב: מרכז מידע או ספרייה?
21	רוז פלדמן: מהי תרומתו של השימוש בקובצי PDF לחברי החברה הגנאלוגית הישראלית (חג"י)?
	מחקר מקוון
22	ג'יימס מונטל: http://juifs.du.pape.free.fr/
	חדשות מארכיונים בישראל
24	רושל רובינשטיין: הארכיון הציוני המרכזי
24	שלום ברונשטיין: מרכז פאול יעקובי
	שאל את המומחה
24	ד"ר מרתה לב-ציון
25	ד"ר רוז לרר-כהן
	סקירת ספרים
26	פאול קינג
27	רוז פלדמן
27	מטילדה טג'ר: כתבי עת גנאלוגיים זרים
28	הרייט קסו: סקירת מאמרים באנגלית

החברה הגניאלוגית הישראלית

ת"ד 4270 ירושלים 91041

E-mail: igs@isragen.org.il Web: www.isragen.org.il

החברה הגניאלוגית הישראלית היא עמותה ללא כוונת רווח, שנוסדה ב-1983, מספר רישום 58-010-240-8

הוועד הארצי

מיכאל גולדשטיין – יו"ר president@isragen.org.il, ד"ר לאה הבר גדליה – מזכירת העמותה
mleag@bezeqint.net, חנה פורמן – גזבר העמותה, חנה שטיינבלט – סניף חיפה hanna-
st@hotmail.co.il, גרי רגב – סניף ירושלים garrir@hotmail.com, ד"ר מרתה לב-ציון – סניף הנגב
martha@bgu.ac.il, גדעון לויטס – סניף נתניה leviatg@nonstop.net.il, שאול הולנדר – סניף
קרית טבעון (שורשים בגליל) shorashim.bagalil@gmail.com, בילי שטיין – סניף תל-אביב
billie.stein@gmail.com, ד"ר רוז לרר כהן – עורכת ראשית של כתב העת "שרשרת הדורות"
rlerecohen@gmail.com, רוז פלדמן – מנהלת האתר של החברה הגניאלוגית הישראלית
rosef@post.tau.ac.il, מריאנה קורנפלד – מידענית וספרנית העמותה, מטילדה טג'ר – רכזת קד"מ
macsta@bezeqint.net, חנה פורמן – יו"ר יוצא

סניפים וקד"מ

החברה הגניאלוגית הישראלית הינה עמותה ללא רווח עם סניפים בירושלים, תל-אביב, נתניה, הנגב, חיפה וקרית טבעון.

סניף חיפה והצפון: נפגשים בכל יום חמישי השלישי בחודש, התכנסות בשעה 18:30 הרצאה בשעה 19:15 בבית
הורים "פסגת אחוזה", רח' סיני 6 אחוזה, חיפה. תחבורה: כל הקווים לאחוזה
חנה שטיינבלט – יו"ר, נורית גלילי – מזכירה

סניף ירושלים: נפגשים בכל יום רביעי השלישי, בחודש התכנסות בשעה 18:00 הרצאה בשעה 19:30 בבית
פרנקפורטר, דרך בית לחם 80, שכונת בקעה, אוטובוס 7, 21 (מהתחנה המרכזית) עד לתחנה הקרובה לרחוב יהודה
גרי רגב – יו"ר, רוזמרי אשל – מזכירה, ברברה סיגל – מרכזת קבוצת דוברי אנגלית

סניף הנגב: נפגשים בכל יום שני הראשון בחודש, הרצאה בשעה 20:00 בבית הכנסת "מגן אברהם", רח' עדעד פינת
מרגנית, עומר
ד"ר מרתה לב-ציון – יו"ר, שירלי רוזן – מזכירה

סניף נתניה לדוברי אנגלית: נפגשים בכל יום שני השלישי בחודש, התכנסות 19:30 הרצאה בשעה 20:00 בבית
AACI, רחוב שמואל הנציב 28, נתניה
גדעון לויטס – יו"ר, ג'ו גלעד – מזכיר

סניף קריית טבעון "שורשים בגליל": נפגשים בכל יום ראשון האחרון בחודש, התכנסות בשעה 19:00 הרצאה
בשעה 20:00 במרכז ההנצחה, רחוב המגדל, קריית טבעון
שאול הולנדר – יו"ר, יעל הולנדר – מזכירה, שולמית עציון – גזברית

סניף תל-אביב: נפגשים בכל יום ראשון השני בחודש, התכנסות בשעה 18:00 הרצאה בשעה 19:00 בבית התנ"ך,
שד' רוטשילד 16, תל-אביב
בילי שטיין – יו"ר, אייל הולנדר – מזכיר, ישראל ויזן – גזבר

ועדת הביקורת

אברהם צפדיה, אבי קוטון

קבוצות דיון מיוחדות

גרמניה ואוסטריה – אסתר רמון ramon@actcom.co.il, הונגריה – מנשה דוידוביץ mnashe@zoot.tau.ac.il,
לטביה – ד"ר מרתה לב-ציון, ליטא – ד"ר רוז לרר כהן, ספרדים באגן הים התיכון – מטילדה טג'ר

כתב העת "שרשרת הדורות"

מייסדת ועורכת ראשונה: אסתר רמון עורכת: ד"ר רוז לרר כהן

חברי המערכת: מרים הריגמן, ד"ר ישראל זק, אורי ניסל, ד"ר מרתה לב-ציון, הרב הנק סקירנל, סידי קורקוס

הגשת חומר לפרסום ב"שרשרת הדורות": אנו מקבלים בברכה מאמרים הדנים בכל ההיבטים של הגניאלוגיה
היהודית וכמו כן גראפי (צילומים, איורים, מפות, תעודות וכו'). המחבר מתבקש להוסיף מידע ביוגרפי קצר (עד
100 מילים) וכן את כתובתו האלקטרונית אם יש. החומר יוגש כמסמך נלווה בפורמט Word לדואר האלקטרוני של
החברה rose.sharsheret@gmail.com או igs@isragen.org.il לעורכת, או בדואר רגיל לכתובת של החברה
ת"ד 4270 ירושלים 91041. המערכת שומרת לעצמה את הזכות לתרגם מאמרים מעברית לאנגלית ומאנגלית
לעברית ולערך אותם לפי הצורך. המערכת אינה אחראית לטעויות במאמרים המתפרסמים.

דמי חבר לשנה: 220 ש"ח. התשלומים בצ"ק לפקודת החברה הגניאלוגית הישראלית, ת"ד 4270 ירושלים 91041.
החברות כוללת השתתפות בכל ההרצאות בכל אחד מן הסניפים, השתתפות במפגשי קבוצות הדיון המיוחדות, וכן
קבלת כתב העת שרשרת הדורות והשאלת ספרים.

שאלות: נא לשלוח מעטפה ממוענת ומבוילת לתשובה.

מעטת של העורכת

"מהו החזון שלך?" זוהי שאלה שנשאל כל מי שמקבל על עצמו תפקיד חדש. כאשר חשבתי על תשובה לשאלה זו, כעורכת החדשה של *שרשרת הדורות*, שאלתי קודם את עצמי שתי שאלות: הראשונה "מהי גנאלוגיה?" והשנייה "איך התפתחה הגנאלוגיה בעשור האחרון?"

גנאלוגיה היא, לפי ההגדרה שלי, מקצוע בין-תחומי, מאחר שהיא ניזונה מהיסטוריה, גיאוגרפיה, סוציולוגיה, אנתרופולוגיה ופסיכולוגיה, ואולי עוד תחומים. בעשור האחרון פונה הגנאלוגיה יותר ויותר לתחומים ספציפיים וממוקדים, ומכאן המספר הגדל והולך של "קבוצות בעלי עניין מיוחד" [SIG] המתארגנות במקומות רבים. התפתחויות טכנולוגיות חדשות בתחום המחשבים הביאו לחשיפת שפע של מידע גנאלוגי בארכיונים רבים ובאוספים שונים, ורוב המידע הזה נגיש במחשבים האישיים שלנו.

מימד אחר בשאלת החזון קשור לשימוש הנרחב הנעשה היום בעולם בקובצי pdf. האם צריכה *שרשרת הדורות* להמשיך לצאת לאור בהדפסה על נייר? האם לפרסם אותה באינטרנט בקובצי pdf. האם לפרסם אותה בשתי הצורות? הן הוועד הארצי של החברה הגנאלוגית הישראלית והן מערכת *שרשרת הדורות* מתמודדים עתה עם שאלות אלה.

בגלל האופי הבין-תחומי של הגנאלוגיה, אני מצפה שכתב העת שלנו *שרשרת הדורות* יכיל מאמרים אשר ישקפו את השילוב של היבטיה השונים, המסורתי וה"חדש" כאחד. השרשרת תביא לפנינו הן מאמרים בנושאים בעלי עניין אנושי כללי ומשפחתי, והן מאמרים שיציגו כלי מחקר חיוניים.

הגיליון הנוכחי של *שרשרת הדורות* כולל מאמרים בנושאים גנאלוגיים מסורתיים, אבל גם כאלה הנוגעים להיבטים חדשים של הגנאלוגיה.

כמו כן נמצא בגיליון מספר חידושים, שיהפכו, כפי שאנו מקווים, למדורים קבועים בגיליונות הבאים. הטור שאל את המומחה יענה על שאלות המתמקדות בהיבטים השונים של המחקר. יהיה גם מדור שיעסוק בספרייה ומ"מידע ספרייתי". נכלול גם מידע על מה חדש בארכיונים בישראל וכן על ההתפתחויות באתר האינטרנט של החברה הגנאלוגית הישראלית. החל מהגיליון הבא נפרסם בשרשרת מדור בשם הלשכה לחיפוש קרובים.

אני מבקשת להודות לחברי המערכת שלי: ד"ר מרתה לב-ציון, מרים הרינגמן, אורי ניסל, האנק סקירבל, ישראל זק וסידני קורקוס על הסיוע והתמיכה שקיבלתי מהם. תודה גם לחברים שעזרו בתרגום, ובמיוחד ליוכבד קלזנר על עזרתה בתרגום ובהדרכה.

לבסוף אביע את תודתי לחברה הגנאלוגית הישראלית על המינוי לתפקיד העורכת. אשתדל לעמוד בציפיותיכם.

ד"ר רון ארר כהן

משולחנו של יו"ר החברה הגנאלוגית הישראלית

מיכאל גולדשטיין

שאלות, הערות ובקשות מכל רחבי תבל המגיעות לאתר המשודרג מצביעות על מודעות גדולה יותר למקורות שאנו מציעים לקהילת חוקרי המשפחות.

שרשרת הדורות, בנוסף לגרסה המודפסת, תהיה נגישה גם בפינת החברים בפורמט אלקטרוני. פורמט זה יאפשר חיפוש לפי מילה ויציע קישורים לאין ספור כתובות ברשת כפי שהוזכרו בכתבות השונות.

מספר החברים המשלמים מוסיף ועולה, אולם עלינו לפעול ולהקדיש מאמץ מקסימאלי להגדלת מספר החברים. כפי שחזרתי ואמרתי, חברים משלמים הם תמצית החיים של העמותה. דמי חבר מעניקים לנו משאב בסיסי המאפשר עבודה שוטפת והוספת נתונים לטובת הכלל. חברים נוספים הם גם מתנדבים נוספים להם אנו זקוקים לביצוע מטרות ששמנו לנגד עינינו. אנו עמותה אשר פועלת אך ורק על בסיס התנדבות חבריה. אנו זקוקים לכל אחד ואחד מכם/מכן.

ועוד בפן הארגוני, מיכאל רסטצ'ר סיים את תפקידו כגזבר העמותה והחלף בתפקיד על ידי חנה פורמן.

חנה מצטרפת ללאה גדליה ואלי כוועדת הביצוע והניהול.

כמידה ויש לכם רעיונות, מחשבות או הצעות לשיפור עבודת העמותה, אנא צרו קשר עמי בכתובת president@isragen.org.il

בשנה החולפת שימשתי יו"ר העמותה הישראלית לגנאלוגיה. הייתה זו שנה של תהפוכות ושינויים כמו גם שנה של הישגים רבים, אך מטרות רבות עוד לפנינו:

עשינו כברת דרך עם ההחלטה להביא לאיחוד החברה הגנאלוגית הישראלית וג'פרא. אין ספק שהאיחוד נושא בחובו יתרונות שהחשובה שבהן היא דחיפה, תמריץ ועידוד למחקרי השורשים בישראל.

אתר החברה www.isragen.org.il שודרג במידה ניכרת. למרות שהמשימה טרם הושלמה, האתר כבר נראה ומתנהג אחרת. האתר המשודרג יהיה דו לשוני אנגלית-עברית ויהיו בו תכנים חדשים לחברים בלבד ולקהל הרחב. העברת החומר לעברית דורשת עבודה מאומצת ואנו מודים לחברים שלקחו על עצמם משימה זו.

אנו עובדים להעלאת בסיסי נתונים חדשים, חלקם יהיו פתוחים רק בפני חברי העמותה. פינה חדשה "לחברים בלבד" תהווה בונוס לחברים משלמים.

חלק גדול מבסיסי הנתונים שיועלו באתר הם הודות לתרומות שקבלנו. אני מקווה שתרומות אלה יאפשרו לנו דיגיטציה של עוד חומר ארכיוני שקיים בישראל. לדעתי, נגענו רק בקצה הקרחון של החומרים הקיימים.

פענוח שורשים בצוואה עתיקה

שמואל שמיר

הצוואה נכתבה לפני הופעת נביא השקר שכתאי צבי בשנת 1666. היא מצביעה לנו על הלך רוח ואמונה שהייתה אותה עת בביאת המשיח ותחיית המתים.

בצוואה מצאתי את האלמנטים הבאים: היא נעשתה בפני שלושה עדים שהם בית-דין (ראה בבא בתרא ק"ג), וניתנו בה פרטים על העזובן של המצווה כולל ביתו. [בית זה עמד על תילו במשך כל הדורות מאז ובני המשפחה שמרו עליו עד מלחמת העצמאות. לאחר מלחמת ששת הימים (1967) הופקע הבית על ידי מדינת ישראל במסגרת ההפקעה של הרובע היהודי בעיר העתיקה, נהרס ונבנה מחדש על ידי החברה לפיתוח ולשיקום הרובע היהודי בעיר העתיקה].

המצווה ברוך מזרחי לא הזכיר את מוצאו ושמות הוריו. הוא עצמו לא חתום על הצוואה. העדים עליה היו שלושה דיינים שהיו ידועים ואלה הם:

1. ישראל בנימין

2. ישראל עזרא

3. שבתאי פולשטרו

ישראל בנימין היה אז אב בתי הדין. מוצאו היה ממצרים. הוא האריך ימים עד 1668. בימי עלומיו היה מפלפל בחכמה עם רבים מגאוני דורו. הוא הורה בפסקיו השנונים עם הגאונים ר' יעקב קאשטרו (בעל התשובות מוהריקש), ר"מ מונסון, והגאון ר' בצלאל אשכנזי וחתום עליהם. מלבד עוצם ידו וגבורתו בעניין התלמוד והפוסקים, היה חכם הרזים בחוכמת הקבלה. היה עיוור בעין אחת והיה מהחכמים הגדולים ביותר ונבונים בתורה בירושלים. באחרית ימיו קבע בית תלמודו בעיר הקודש ירושלים ונהג להתפלל בק"ק ת"ת שבירושלים ומאז הונהגו כל סדרי הת"ת על פי תקנותיו, וכל הבאים אחריו הלכו בעקבותיו (ר' "תולדות חכמי ישראל" א"ל פרומקין, כרך ב' עמ' 13).

ישראל בן עזרא זאבי, מסלוניקי, האריך ימים, הלך לירושלים והרביץ תורה לתלמידים. חתם עם רבני ירושלים בשנת הת"ו (1646) על פטור ממסים לתלמידי חכמים. היה בשליחות אנשי ירושלים בקושטנינא בשנת הת"א (1651). ר' עליו ב"תולדות חכמי ירושלים", פרומקין, חלק ב', עמ' 14).

שבתאי די פולאשטרו (פולאשטרו בתורכית – שכווי גדול) היא חבר להרב יצחק טרויא, מתלמידי הגאון ר' יוסף איסקופי. עלה לירושלים הרביץ תורה לתלמידיו

הצוואה היא מקור חשוב לחוקר גינאלוגיה. צוואה היא הוראת המוריש להעברת רכושו החומרי והרוחני, כולו או מקצתו, לאחר מותו.

בצוואה ניתן למצוא הוראות מוסר ואורח חיים שהמצווה נותן למי שיבוא אחריו. כך, למשל, הוראת אברהם אבינו לבניו ולבני ביתו לשמור על דרך ה' לעשות צדקה ומשפט. כך גם צוואתו של אחיתופל אל בניו (ר' שמואל ב' פרק י"ז, פסוק כ"ג).

הצוואה יכולה להיעשות בכתב או בעל-פה. הצוואה במקרא היא בעל-פה.

במשפט העברי אנו מבחינים בין "מתנת בריא" שניתנת ב"קניין", לבין "צוואת שכיב מירע" (של חולה מרותק למיטתו) ונכנסת לתוקפה מיד לאחר מות המצווה. (ראה צוואת בריא וצוואת שכיב מירע (חולה הנזטה למות) בדיני ישראל – עבודת דוקטורט של א' קימלמן משנת תשנ"ג).

"צוואת השבטים" היא אחד הספרים החיצוניים שנכתבו, כנראה, במאה הראשונה לפני הספירה. תוכנה הוא דבריו של יעקב אבינו לשנים עשר בניו וצאצאיהם. בצוואה ניתנו פרטים של המצווה, דברי מוסר ודברי נבואה אפוקליפטיים. (ר' אוסף ד' וכשטיין, "מפתח הצוואות" קס' י"א-י"ב תרצ"ד-תרצ"ו, וכן א' יערי "צרור צוואות" קס'-תשנ"ט, וכן ראה הוראות חוק הירושה תשכ"ה-1965 פרק שלישי).

בימי הביניים מוצאים אנו צוואות שהן סוג ספרותי עברי שכולל הוראות מוסר ודת שמקצת מהן מצויות בתלמוד. להוראות אלה יש אופי תיאורטי של כללי התנהגות.

רבים וטובים כתבו על צוואות למיניהן. השופט ש"ד חשין בספריו הביא דמויות של בעלי דין הנאבקים בבתי המשפט בנושא זה.

עם כלים אלה נסיתי לבדוק מה שנראה לי בתחילה סיפור אגדה ולאחר מכן נתגלה כצוואה אמיתית של אחד מאבות משפחתי ושמו ברוך מזרחי. הצוואה היא משנת 1643 ונכתבה בירושלים בעברית צחה, ובה ציווה המוריש לדורות שיבואו אחריו שלא למכור או לשעבד את ביתו עד לבוא המשיח ותחיית המתים, ולשמור על הבית עבורו כדי שבתחיית המתים הוא יוכל לחזור לגור בבית זה.

ונפטר שם (קורא הדורות – תולדות חכמי ירושלים, פרק ב' עמ' 36).

במשפחת מזרחי עברה מדור לדור צוואתו של ברוך מזרחי. הצאצאים שמרו עליה וקיימו אותה, בינם לבין עצמם וכן כלפי כולי עלמא. לית מאן דפליג שהצוואה היא אוטנטית. היא הובאה במלואה בספרו של הרב רפאל חזן, "שו"ת חקרי לב" כרך י"ב (חלק חושן חב' סימן ל"ו). הרב נשאל שם מה יהא גורל הבית אם לא ימצאו בנים זכרים שיקיימו את דברי הצוואה, והאם בנות חייבות לקיים את הצוואה. לאחר שקלא וטריא מעמיקים השיב הרב חזן בחיוב לשאלה זו.

בתחילת המאה העשרים הודפסה הצוואה שוב והובאה בפתח ספר "שו"ת פרי הארץ" כרך ג' עמ' ז' פעם נוספת. הצוואה הובאה לדיון עקב סכסוך על הסגת גבול של מיכאל רויטמן שחרג מתחום ביתו ובנה מרפסת מעל לשטח בית ברוך מזרחי. סבא רבא של כותב רשימה זו, אלעזר מזרחי, תבע לדין תורה את מסיג הגבול. בית הדין ישב על המדוכה, ולאחר שיקול רב הוא הציע לצדדים להתפשר ביניהם כדלקמן: שרויטמן שהיה מדפיס ומוציא לאור ידפיס את כתב היד "שו"ת פרי הארץ" כרך ג' שבידי אלעזר מזרחי, והריסת המרפסת תמנע בדרך זו. אלעזר השיב שאינו רשאי להסכים להצעת הפשרה אלא אם כן תבוא עליה הסכמת הראשון לציון רבי יעקב שאול אלישר. האחרון נתן הסכמה להצעה והספר יצא לאור ובעמוד הראשון הודפסה הצוואה.

מכאן נוכחנו שלא הייתה מחלוקת על האוטנטיות של הצוואה. אף על פי כן חסרו לנו פרטים על משפחת המצווה. שם המצווה הוא ברוך מזרחי. מאחר והמצווה לא כתב בן מי הוא, נדרשו חיפושים נוספים בספרי בית הדין השרעי, שהיה בית דין מוסלמי מוסמך באותה תקופה והיווה בית משפט וארכיון נוטריוני, על מנת למצוא את שורשיו. תשומת לבי הופנתה למחקריו של פרופ' אמנון כהן על יהודים שהופיעו בפני הדין השרעי בירושלים. כל אחד מספריו הקיף מאה שנים, אך הספר על המאה השבע-עשרה טרם ראה אור. לפיכך פניתי לספרי היסטוריה ודפים עתיקים, וכן עיינתי בספרו של דרור זאבי "המאה העותומנית" – על המאה השבע-עשרה במחוז ירושלים. פה מצאתי בעמוד 12 (בהערה 35) כי יהודים רכשו בתים ממוסלמים בשכונת אל ריישה (הרובע היהודי) בירושלים. המחבר מפנה לסיג'ל (ספר) ביה"ד המוסלמי כרך 107 דף 324, מס' 1401, 20, רביע תאני משנת 1033 (10.2.1624). יצאתי, איפוא, לחפש ספר זה של בית הדין השרעי, והתברר לי שהחוקרים עדיין עוסקים בפיענוח של המיקרופילם

שבידי יד בן-צבי, וכן בידי חוקרים באוניברסיטה בחיפה.

ביד בן-צבי אפשרו לי לצלם רק שתיים מהתעודות של אותה תקופה. מתעודות אלה עולה כי באותה תקופה חי ברוך בן-דוד שנקרא אלמשרקי (המזרחי). תעודה אחת היא משנת 1628 ובה מצאתי מינוי של ברוך בן-דוד כפרנס העדה. במסמך השני משנת 1030 היג'רה (1621) דובר על רכישת חלקים של הבית על ידי ברוך בן-דוד היהודי המזרחי (אלמשרקי). מסמכים אלה תורגמו על ידי אלישבע בן סימון והם מובאים כנספחים א' וב'.

עיון נוסף בספרו של א' יערי "שלוחי א"י" גילה לי שברוך גד יצא בשנת 1645 בשליחות ירושלים לארם נהריים (בבל) ופרס, ונפגש עם אחד מבני עשרת השבטים ושמו מלכאל. בשובו לירושלים הוא הביא אתו איגרת מאת "בני משה". סיפור זה נבחן לפרטיו על ידי א' יערי בבטאון "סיני" כרך ו' (ת"ש) עמ' קס"ג ואילך. מהדבק הדברים וממחקרה של מינה רוזן בספרה "הקהילה היהודית בירושלים במאה השבע-עשרה", עמ' 334 עולה כי השליח ר' ברוך יצא לקושטא ולארצות המזרח, פרס וארם נהריים בשנת 1624 ובקושטא הוא התלונן על המושל איבן פרוך שסחט את בני ירושלים. (האיגרת מובאת במלואה בעמ' 486). ר' דיון על כך באיגרות שבספר זה בעמ' 309-310.

לסיכום, מבדיקת העובדות שנתגלו לי עד כה נשארתי עם שלוש גירסאות למוצא המשפחה שעברו במשפחה ואלה הן:

1. אנחנו צאצאים של הרא"ם (רבי אליהו מזרחי) מי שהיה הרב הראשי והרופא אל הסולטן שחי בקושטא בשנים 1450-1526.
2. אנו ממשפחות המורישקוס – יהודים שמעולם לא עזבו את ירושלים. גירסה זו מעוררת ספקות רבים למי שמצוי בדברי ימי ירושלים.
3. אנו צאצאים של יהודי גירוש ספרד מ-1492 שהגיעו לירושלים דרך ונציה. חיזוק לגירסה זו היא המצאותה של פרוכת ונציאנית עתיקה מהמאה ה-16 שעברה במשפחה.

ניתן לומר, איפוא, שעד כה לא מצאתי את חוליית הקשר בין ברוך מזרחי עושה הצוואה לאחת מהגרסאות הנ"ל. לפיכך אני מבקש את עזרת הקוראים של רשימה זו לעזור לי לגלות את החולייה החסרה.

הדורות, לבית אבותם, והג'רוזלם פוסט. מזה ארבע שנים הוא בעל פינה קבועה בבטאון "הלשכה" של לשכת עורכי הדין בירושלים. חוקר תולדות הישוב בארץ חשף וחקר את שורשי משפחתו בירושלים מאז 1643 ועד היום. הוא נשוי למרתה, ואב לאירית, יעל וצבי.

שמואל שמיר (מזרחי), יליד ירושלים (1923) הוא מוסמך המחזור הראשון של הפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית. משפטן פעיל, בעל תחביבים רבים, וכיניהם גנאלוגיה. מושך בעט סופרים, ורשימותיו התפרסמו בעיתונים הארץ, דבר, הבוקר, ידיעות אחרונות, עת-מול, במערכה, קרקע, שרשרת

פעמי אביב ירושלמיים:

אגדה חיה

שמואל אבן-אור אורנשטיין

ויקרא לעצמו אורי בורנשטיין. ויעבור מצפת חברונה ויגר ליד קבר אבות האומה. ובשנת התר"א עבר רבי אורי לגור עם משפחתו ירושלימה ונהיה לאחד מראשי חסידי כולל חב"ד. ולרבי אורי בן, הלא הוא רבי ישעיהו ובת, היא מרת אלטה זלאטה לעווי. ויתר מעשי רבי אורי ותקפו הלא המה כתובים בספר היחס למשפחת אורנשטיין.

ויגדל רבי אורי ויהי לאיש המעשה בירושלים הנבנית ואחד מגדולי החכמים בה. רבי ישעיהו נרתם לעול העשייה בבניין שכוונתיה של ירושלים כראוי לגימטריה של שמו, ישעיהו בן אורי שעולה במניין ירושלים הבנויה. ויהי רבי ישעיהו בין מקימי שכונת "מאה שערים" ושכונת "בית יעקב" וחבר בחברת "ישוב ארץ ישראל" אשר חפצה את אדמות יריחו אשר בכיכר הירדן.

וימלא רבי ישעיהו מקום אביו כמזכיר וסופר כולל חב"ד. ויהי חבר ב"ועד כל הכוללים" בירושלים, ואחד העסקנים הפעילים בהצלת נפשות בעת מגפת החולירע שפרצה בירושלים בשנת "הכורת", תרכ"ז (1856), מגפה שהפילה חללים רבים מאנשי ירושלים.

רבי ישעיהו היה אחד מבין ראשוני מניחי היסוד למסחר האתרוגים עם חוץ לארץ. כגדול בתורה יסד עם בנו יחידו הרב רבי יעקב ישיבה לאברכים בשם "אהל משה". רבי ישעיהו היה ידוע בירושלים כאיש הבקי בהוויות העולם והיה מתבל את דבריו בפתגמים ובמאמרי חז"ל. לימים, לאחר מות בנו יחידו נשבר לבו והחזיר נשמתו לנותנה. ויישאר אחריו שש בנותיו.

והרב רבי יעקב גדל בבית מלא תורה ודעת, ויעלה במעלות התורה ויהי לגאון בישראל. ויהי רבי יעקב

ויהי היום, ואברך אחד מאברכי ישראל מהעיר סלונים אשר בגולת רוסיה, חשקה נפשו לעלות לארץ אבות לחון אדמתה ולהתמסר לעבודת ה'. ויעזוב את משרתו הרמה אשר עבד בו כסגן מנהל הבנק המקומי.

ושם האברך ההוא רבי אורי בן רבי משה ושרה ואלאברניקי, שנודע בשם ה"עילוי מסלונים".

ויקח רבי אורי את אשתו ושלוש בנותיו וגם את אביו הזקן לקח אתו וירד באוניה לבוא ארצה ישראל. וכימים ההם קשתה הנסיעה בים, סערות וטלטולים גרמו לאניות המפרש שהתהלכו אז בים קשיים רבים, ומקץ ימים רבים מאוד עגנה האניה בנמל יפו. רבי אורי שם פעמיו לעיר הקודש צפת, שהיתה אז מרכז גדול לחסידות, כי גם רבי אורי חסיד חב"ד היה ובצפת הסתופף בצילו של האדמו"ר רבי אברהם מאבריש, והשנה ה' אלפים תקצ"א ליצירה, כאשר באו רבי אורי וביתו ארצה ישראל.

והתורכי אז בארץ, ובשנת התקצ"ד באו הדרוזים ושבטי הבדואים ויתנפלו על היישוב היהודי הדל אשר בצפת ובזוהו והרגו נפשות רבות מישראל ואז נהרגו רבי משה אביו של רבי אורי ושתיים מבנותיו. ובתולדות ישראל בעת החדשה ידועה שנה זו כשנת הביזה. לאחר שלוש שנים, בשנת התקצ"ז, רעדה הארץ פתאום לקול רעמים וברקים ופעה פיה ותבלע תבל ומלואה. בתיה של העיר צפת התמוטטו כבניין קלפים וקברו תחתיהם המוני אדם מישראל, ואף בתו הבכורה של רבי אורי, צפורה, שזכויותיה רבות הם כביאת הוריה ארצה, נהרגה גם היא. אשת רבי אורי הצדקת מרת זיסל ניצלה ביחד עם בנו יחידו הפעוט, ישעיהו.

רבי אורי שהקריב קרבנות יקרים נשבע כי לא יעזוב לעולם את ארץ ישראל, וינער מעליו את שמו הישן

מלא חיים ועצמה, מרץ ולשד עלומים והכה שרשים חזקים בשדה החכמה וחמדת הדעת.

ורבי יעקב אהב מאוד את הארץ חיבה נאמנה ומושרשת בתוך תוכה של נשמת האומה. ויקנא לה ממתנכליה הרבים, בין היו אלה רבנים מפורסמים ובין היו אלה קטני אמונה. ואף קינא לקיום התורה והמצוות, וביחד עם אביו רבי ישעיהו היו אבירי הקנאים ההולכים לפני המחנה. ויאהב רבי יעקב כל אדם מישראל, באהבה נפלאה ומיוחדת במינה. מדת טובו והשתתפותו בצער כל איש או בשמחתו עברה כל גבול. בענוותנותו הגדולה לא הבחין אם היה זה איש גדול או קטן וגם עם הנערים התרועע והתהלך כמו אה.

ובאחד הלילות שימח רבי יעקב חתן וכלה כמצוות התורה, הצטנן ומת בהיותו רק בן ארבעים ותשע שנים. לוקח בסערה, פתאום כמו רגע, ויהיו לו שלושה בנים ושתי בנות, הלא המה: הבכור הרב רבי משה, ומשנהו הסופר ר' מאיר אורי, והשלישי הרב יוסף חיים. ובנותיו הבכירה רבקה אשת הרב משה בלוי והצעירה רחל אשת מר אברהם פינשטיין.

ויקם בנו בכורו הרב רבי משה על מכונו כראש ישיבת "אהל משה" וכמזכיר כולל חב"ד בירושלים. ורבי משה היה מצוין בעצמיותו, בתורתו, יראתו וטובו, ומזוגו היה נוח לכל. הוא היה מתון והתרחק מן המחלוקת, ועסק בצרכי ציבור בנאמנות ובמסירות שקשה למצוא דוגמתו. וכאמרתו המפורסמת: "הנני שכיר יום ואסור לי לבטל אף רגע מעבודתי, שלא אהיה מועל בקדשים." ויהיה רבי משה סמל האחוה והשלום, כי כל כולו היה קודש לעזרת כל פונה, עני ונדכה.

ויהיו לו שישה בנים ובת אחת, ושמותיהם: הרב רבי יצחק אביגדור, רבי אורי ניסן, ר' אברהם נחום, חיים, גבריאל ויעקב, והבת רחל-חיה ירדן.

ורבי מאיר אורי, בנו השני של הרב רבי יעקב, גדל בבית אביו, וקיבל ממנו את מידותיו הנאצלות וכישרונותיו היפים ללימוד וכתובה. כישרון מיוחד היה לו לרבי מאיר, כישרון של הסתכלות בחיים ותפיסת צדיהם הלקויים והמגוחכים, כישרון שהביא לכתובת שרטוטים ותמונות מחיי ירושלים בדור הקודם. ויחל רבי מאיר לתרגם את הזוהר הקדוש לעברית, והיה הראשון למתרגמי הזוהר. ויפרש רבי מאיר את הזוהר וישתעשע בו ויחדש בו חידושים רבים ורבי עניין.

ויפרסם רבי מאיר את מאמריו ושרטוטיו בכתבי העת אשר יצאו לאור בירושלים במשך שתי עשרות שנים.

מאמרים פובליציסטיים, ספרות יפה ודעות מקוריות על התהוות חגי ישראל. וכינויו היו "שאר ישוב", וגם "הירושלמי". ורבי מאיר, מרוב עונו מכר לטובים מסופרי ישראל המפורסמים מפרי עטו, והם צרפו זאת ל"כל כתבי" שלהם, כפרי עטיהם. ורבים ה"מחברים" שמשרו לו את כתבי ידם לשפצם, ור' מאיר עיבדם לפרסום באופן ששלו היה מרובה משל ה"מחבר".

ויהיו חיי רבי מאיר מרים כלענה, שרשרת אחת של צרות ותלאות פקדוהו, וינדוד מפרנסה אחת לחברתה ולא מצא לו מנוח, ולא היה לו מזל גם לפרנסותיה של ירושלים של אותם ימים. וימת רבי מאיר בדמי ימיו, צעיר ושבע רוגז. בן מ"ו שנה היה במותו ויוותרו אחריו שני בנים ושתי בנות ושמותיהם: הרב שלום, יעקב, אסתר לוי, רבקה לאו.

ורבי יוסף חיים, הבן השלישי לאביו רבי יעקב, גאון היה, ויכשיר את עצמו ללימודי התורה, וילמד את חכמת השחיטה, ויהי לשוחט ובודק בעיר הקודש חברון — היא עיר האבות, בה גר הראש והראשון למשפחה, רבי אורי, חמש שנים.

ויפנו ראשי מושבת חדרה ופרנסיה אל רבי יוסף חיים ויבקשוהו לבוא לכהן במושבכם בתור רב, שוחט ומוהל, ויאות רבי יוסף חיים להיות להם לשוחט ומוהל, וימל רבי יוסף חיים שלושה עשר אלף מילדי ישראל אשר נולדו בחדרה והסביבה. ושנים הרבה היה רבי יוסף חיים מעמיד החופה והקידושין בחדרה, ואת ההוצאות עם בקבוק היין הוציא מכיסו הפרטי, ורעייתו מרת שיינה רחל, זוגתו היקרה, אפתה את עוגת החתונה.

ויכונן רבי יוסף חיים קופה ל"גמילות חסדים" והיה כל שנותיו באהבה ובנאמנות ובמסירות אין קץ, ויותר שהיה נותן בגלוי, נתן רבי יוסף חיים צדקה בסתר. והיה מכתת רגליו לרוץ אלי אורח לתת לנצרכים לחם כפשוטו, והכול בצניעות ובפשטות. ויאהב רבי יוסף חיים את עמו ואת ארצו אהבה נאמנה ורכת שורשים, ויהי ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, ויהיה אחד מפעילי ארגון ה"הגנה" אשר בחדרה המושבה, ובהישמע הקול בשנת התש"ח ליצירה כי קמה מדינת ישראל, וייטול בידו שופר וייצא לחוצות חדרה ויתקע, למען ידעו כל העם כי באה גאולה לארץ ישראל ותקומה לעם ישראל. וצאצאיו הלא המה: הדסה שר-שלום, יעקב, ישעיה, אליעזר לוי, אלישיב.

נכד היה לרבי ישעיה, בן בתו אסתר שיינדל, והרב משה בלוי שמו, והיה רבי משה יד ימינו של סבו. וירא דודו רבי יעקב כי רבי משה הוא קנקן מלא תורה

ויראה ויאמר לו אתה תהיה חתני, וייתן לו את בתו הבכירה ורקתה לו לאישה.

ויתהלך רבי משה בלוי בפשטות עם הבריות. מצניע לכת בכל דרכיו, די לו בקב חרובים מערב שבת לערב שבת, נקי כפיים ובר לבב, ויבואו אליו גדולי ישראל ויבקשוהו להיות לקצין ולראש תנועת אגודת ישראל בארץ ישראל. וימלא רבי משה בלוי את תפקידו הקשה באמונה וינהיג את חבריו, שלומי אמוני ישראל בתבונה ובאומץ לב העשוי ללא חת. וייסד רבי משה בלוי עם חבריו את העדה החרדית, ויעמוד בראשה שנים רבות.

ויעמוד רבי משה בלוי בשער עמו בפני גדולי עולם, ובכוא ועדות חקירה למיניהן לארץ היה רבי משה בלוי, אחד המיוחדים שהרשים את חברי אותן הועדות בנאומיו חוצבי הלהבות באהבת ארץ ישראל שבו. וכה היו דבריו: "הנני מצאצאיהם של אותם יהודים שעלו לפני 140 שנה, בעזבם מרצונם הטוב את מעמדם בגולה ונטלטלו בים, בספינות מפרשים, חודשים רבים עד שהגיעו לארץ ישראל, לחונן את עפרה ולנשק את אבניה." ורבי משה בלוי המשיך ודיבר על מפעלות היישוב הישן, על קרבנותיהם של חלוצי פתח תקווה וחזרה. בחייהם ובמותם הניחו את אבני היישוב החקלאי העברי בארץ ישראל. "הודות לנו הושגה הצהרת בלפור," התגאה רבי משה בלוי.

וינחל רבי משה בלוי כבוד ויקר לעמו ולמשפחתו, ויעלה עלי גיליון הספר על חומותיך ירושלים, את קורותיו מיום הולדתו ועד יום מותו, קורות חיים רבי מעש ורבי עניין. וייוותרו אחריו בניו ובנותיו: ר' עמרם, ר' ברוך יהודה, ר' יעקב, שרה זיאבלד, יהודית שלזינגר. ורחל, בתו הצעירה של רבי יעקב נישאה לר' אברהם בן אליעזר פינשטיין, נכד רבי מנדיל ינובר מאישי ירושלים בדור העבר.

וילמד ר' אברהם פינשטיין בת"ת "עץ החיים" ובישיבת "אהל משה" אצל רבי יעקב ואצל בנו הרב רבי משה, וימשיך בישיבת "המשתלמים" ובסמינר למורים "המזרחי". ויהי ר' אברהם פינשטיין למורה לבני ישראל בירושלים. וילך ר' אברהם ללמוד גם הנהלת חשבונות וענייני מסחר אשר משכו את לבו, ויתמנה למנהל בנק "ארץ ישראל בריטניה" ויעשה חיל בעבודתו. ויהי ר' אברהם פינשטיין לפעיל ב"מזרחי" ובאגודת "אחווה" ובמוסדות ציבור ירושלמיים, בהם "מפעל התורה" למען בני הישיבות בישראל, ויאהב לעשות צדקה וחסד ככל אשר תמצא ידו. וצאצאיו הלא המה: חיה גראטש, יעקב פינשטיין.

ורבי יצחק נחום לעווי נולד לאמו זלטה אלטה בת רבי רואי ולאביו רבי אהרן בן הרב הצדיק המקובל רבי יעקב ליב לעווי, שהיה אב"ד בעיר הקודש ירושלים. ויגדל רבי יצחק נחום כאחד מטובי צעירי בני ירושלים, ובעל מידות נעלות מאוד. והיה לתלמיד חכם מצד אחד ולאיש מעש מצד שני. וייסד רבי יצחק נחום בית דפוס לתפארה, ובית מסחר לאתרוגים. ויקים רבי יצחק נחום וחבריו את אגודת "אחווה", ומטרתם היתה לעזור לצעירי בני ירושלים הנעלים במידותיהם המוסריות וחלשים מבחינת הפרנסה, המתמסרים לחיים של כבוד ואיש את רעהו יאמר חזק.

ויהי רבי יצחק נחום לחבר באגודת "בני ישראל" היא האגודה ששמה לה למטרה לאחד את העדות היהודיות בירושלים לעם ישראל אחד, ומטרתם השנייה הייתה מלחמה במיסיון ובמוסדותיו, אשר צדו נפשות של יהודים עניים ברשתם. מלחמת חברי אגודת "בני ישראל" הועילה והמיסיון צמצם את פעולותיו בין יהודי ירושלים. וילך רבי יצחק נחום עם חבריו ויקימו שכונה לתפארת בירושלים, הלא היא שכונת "זיכרון משה" וידאג להקמת שכונת "שערי חסד" אף היא, על ידי פעילותו כיושב ראש אגודת "בני תורה". וצאצאיו הלא הם: דוד, אהרן, נתן, יעקב ליב, יהושע, רחל צוובנר, נחמה אדלמן.

בן בכור היה לו לרבי משה ברבי יעקב ברבי אורי, והרב יצחק אביגדור שמו, והיה רבי יצחק אביגדור לתפארת לאבותיו הגדולים. כאחד מבני ציון היקרים המסולאים בפז. היו כל ימי חייו פרשה אחת של חיי תורה, עבודה ומסירות נפש בעד ירושלים וסביבותיה. ויעסוק רבי יצחק אביגדור בקניית אדמות בארץ הקודש למען יישוב יהודים על אדמתם. ויקן את אדמות הכפר העברי "נוה יעקב" ואת אדמות סנהדריה, פאג"י ובית וגן שבירושלים ושכונת מונטיפיורי אשר בתל אביב וכפר חטיין. ויקבל רבי יצחק אביגדור פני כל אדם במאור פנים ובשמחה. בצניעות וענווה ניגש אל כל אדם ודבריו נשמעו בנחת. כי אורה פנימית הייתה קורנת ממנו.

ויעמדו ראשי רבני ארץ ישראל ועסקני הציבור שבירושלים על טיבו של יצחק אביגדור שהיה מנקה הדעת ונצר לגזע של אצילים, וימנוהו להשגיח על שריד בית מקדשנו ותפארתנו "הכותל המערבי", וימלא רבי יצחק אביגדור את תפקידו בנאמנות ובחריצות עד כלות הנפש. ורבי יצחק אביגדור, שהיה בין מתיישיבי המושבה "נוה יעקב", נאלץ לעזבה בגלל תפקידו הקדוש ליד הכותל המערבי. הוא בא לגור בירושלים העתיקה, בבית הצופה על פני מקום מקדשנו. ויקם לעזרת היישוב המדולדל והנדכה אשר

בירושלים העתיקה וייסד ישיבה, ויקים אגודה של צעירים לעזרת תושביה. ובמלחמת קוממיות ישראל לעצמאותה ניהל את עבודת הקודש של ענייני התושבים במצור על ירושלים העתיקה. וביום המר והנמחר, י"ד אייר (פסח שני) נהרג ביחד עם אשת חיקו מרת מושקה ליבה. ושניהם פלטו נשמתם בחיק אמם האהובה, היא ירושלים העתיקה, כאמרתו: אם נגזר על מאן דהוא לעלות קרבן על קדושת ירושלים העתיקה ומקומותיה הקדושים, הרי אני מחויב בכך יותר מכל אדם אחר.

ויהיו לו ארבעה בנים ושתי בנות ושמותיהם: רעכיל ראטה, ישעיהו, אברהם ירחמיאל, ישראל אורי, שמואל משה יהודה אריה ליב, שרה רבקה וייס.

ואברהם נחום, בנו השלישי של רבי משה, מיקירי ירושלים ומצעירי משכיליה היה. הוא היה שופע חיים ובעל חוש הומור מפותח. ותהי לו לאברהם נחום נפש עדינה, בעלת חוש נדיר ליופי. יופי שבקול ויופי שבכתב, ציור ושירה. במאור פנים ובלבביות יצר בכל מקום קשרים לבביים עם בני אדם והיה קשור מאוד עם חבריו בנימי נפש מיוחדים. ויהיו דבריו עם חבריו שומעי לקחו, לכו ונשתעשע בדברי שירה וספרות. וישנסו עטיהם וישוררו שירים ושירות ויכתבו דברי פרוזה עלי גיליון. ויקם אברהם נחום ויוציא לאור את דברי השירה והפרוזה ב"פרוזה" הוא הפרוזה הנודע לשם אצל צעירי המשכילים שבירושלים, אשר דרכו רצו לעבור לטרקלין הספרות העברית. וצאצאיו הלא הם: זהבה מלכיאל, יעקב, יהודית בס, אסתר, שולמית עבודי.

ויעקב בן זקונים היה לאביו רבי משה, שמת עליו בהיותו כבן ארבע עשרה שנה. ויהי נער את נערי השכונות אשר בירושלים ויספוג לתוכו את מראות ירושלים למיניהן, אדם ונוף. ויחל יעקב לעבוד בהנהלת פנקסים בבנק הירושלמי "הלואה וחסכון" שמונה שנים ראשונות, ושמונה שנים אחרונות עבד אצל העורך דין המפורסם מר י' גוייטן שהיה סייפא וספרא והיה יעקב למנהל משרדו.

וילך יעקב בדרכי אחיו אברהם נחום וישלוט היטב במכמני הספרות העברית. ויתמהו ידידיו, מה זה עלתה לכישורו הספרותי, כאילו מורשת אבות נדמו אצלו. אך הנה ניצת בו הזיק, זיק שהיה חבוי בסתר והדליק שלהבת. ויחל לפרסם מאמרים יפים הכתובים בכישרון רב וברגש, המתארים את אוירת ירושלים ואת טיפוסיה. במכחול ציורי רב מבע צייר בכישרון תמונות מחיי קבצניה של ירושלים, רגשות, זיכרונות וכיסופים.

ויהי יעקב מצניע לכת בכל דרכיו, דברו בנחת ובהשקט, מיושב בדעתו. הוא היה בעל לב טוב וחביב על כל יודעיו ומכיריו. מאצילי הנפש היה, ומנקי הדעת שבירושלים היה. נדלק בשלהבה של היצירה והיה שופע כולו רוח של עשייה פורייה ברקמת הצבעונין שבידיו. אך רק נדלק וכבה! לא הספיק לפרסם רבות וכבה באמצע שירת חייו. ויזוותרו אחריו שתי בנות ובן אחד: נעה סקוטניסקי, מרב שלמון, אהד בורנשטיין.

ויעקב בנו הצעיר של רבי מאיר אורי, למד תחילה בת"ת "עץ חיים". ויחליט יעקב אחר מות אביו רבי מאיר, ללמוד בסמינר למורים "מזרחי", ויבוא יעקב בסמינר עם חוגי נוער שונים, מהשמאל הקומוניסטי ועד הימין הרביזיוניסטי. ויעמוד יעקב ליד עריסת ברית הביירוניס, ויהי לאחד מראשי הביירוניס אשר לישראל — וישר יעקב עם הבריטים מארץ אלבין הבוגדה. ויאסרוהו הבריטים בעבותים שנים רבות, ויהי יעקב לאחד מראשי המדברים במחתרת נגד הבריטים, ובקום הארגון הצבאי הלאומי היה יעקב אחד מראשי ומפקדיו הראשונים, ובהתפלג ארגון זה בין דוד רוזאל לבין אברהם שטרן, וילך יעקב אחר אברהם שטרן הוא "יאיר" הנודע בשערים, ויהי לאחד מראשי ארגונו, לוחמי חרות ישראל. ויכה יעקב בלשונו החדה ובשכלו החריף כל מתנגד ומתנגד לו.

ובליל חתונתו עם נעמי אשתו, בת ר' שמעון גלזנר, חברתו מימים ימימה, ויאסר יעקב בשנית על ידי הבריטים, ויחפשוהו ויגלוהו ויתפסוהו, ויגרשוהו קנייתיה. ומקץ ימים רבים החזירוהו ארצה ישראל.

וילך יעקב שפי, ויעבוד למחייתו כעיתונאי בעל כתיבה שנונה, בעתוני הדור, דבר ואומר, ובשבוועון של ארץ ישראל השלמה. ויכתוב יעקב את דברי ימי חייו בספר כבלים, אודות הכבלים בהם היה אסור ברוב שנות ימיו. ויתר מעשי יעקב ותקפו הלא המה רשומים בספר דברי הימים למחתרות ישראל בארץ ישראל.

בן היה לו לישעיה בן הרב רבי יצחק אביגדור, ואיתמר שמו, ויהיה איתמר נער את גדוד "ברק" אשר לגולני. ויהי איתמר ילד נבון לאביו ישעיהו ולאמו רבקה בת רבי אליהו פטשניק ויתרועע עם כל יודעיו ומכיריו, ויהי לתפארת לבני דורו. ויגדל איתמר ויהי לאיש וילך בדרכי סבו רבי יצחק אביגדור ויקבל כל אדם בסבר פנים נאות, ויהי איתמר לידיד לכל אדם באשר הוא אדם.

ויהי גורלו להיוולד בדור תקומת ישראל בארצו. והדור אשר בו נולד איתמר — דור מלחמות ישראל בארצו, דור מלחמת עצמאות ישראל, דור מלחמת סיני, דור

המפילים בו חללים חללים, ויברח האויב וישוב לדמשק בירתו, היא דמשק בירת ארם, אויבת ישראל מאז ומקדם.

שמואל אבן-אור אורנשטיין נולד בירושלים. הוריו של נמנו על מייסדי היישוב היהודי נוה-יעקב שמצפון לירושלים בשנת 1924. עוד בשנת 1929, מונה אביו, הרב יצחק אביגדור אורנשטיין, לתפקיד רב הכותל והמשפחה עברה לגור בעיר העתיקה בירושלים, שם גרו עד מלחמת השחרור. הוריו נהרגו בעיר העתיקה ולאחר שהעיר העתיקה שוחררה בשנת 1967, הובאו לקבורה בקבר אחים על הר הזיתים. שמואל מהווה מקור מידע בלתי רגיל ויועץ לתולדות מְבָנִים, אתרים ושכונות ירושלים והסביבה. על פעילותו ההתנדבותית רבת השנים שאפשרה לרבים להכיר את ירושלים ולהנחיל את מורשת לוחמיה, ועל חלקו בבנין ירושלים ובחידוש תפארתה, הוענק לו בשנת 2002 על ידי מועצת העיר ירושלים, עיטור הכבוד "יקיר ירושלים". בשנת תש"ס-2000 הוענק לו על ידי החברה להגנת הטבע פרס ע"ש עוזי בירן ז"ל. לשמואל הוענק עיטור הכבוד של החברה הגאולוגית הישראלית על פועלו ותרומתו לחקר הגאולוגיה היהודית.

מלחמת ששת הימים, דור מלחמת ההתשה ודור מלחמת יום הדין ביום הכיפורים. וילמד איתמר להשתמש בכלי המשחית למיניהם, ויבוא לצה"ל וילך לקומנדו הימי, ויתאמן בקומנדו בשלב הטירונות ובשלב מפקדי הכיתות, ויעזוב אותם איתמר וילך להיות סמל בנערי גדוד הברק אשר בגולני. ויצא עם נערי גולני לפעולות התגמול אשר בלבנון כמפעיל נשק המג ליד המ"פ.

וירץ איתמר – בפרוץ מלחמת יום הדין ביום הכיפורים, שנת התשל"ד ליצירה – הרמתה להרי הגולן, והוא פגוע בשדרת גופו, ויצא למלחמת בלימה מול גלים, גלים של אויב מר, האויב הסורי.

ויהי ביום השלישי, י"ג בתשרי, אחר חצות היום, ויצאו נערי "ברק" אשר לגולני יחד עם נערי שיריוני ישראל למלחמת הדיפת האויב הסורי-עיראקי-מרוקאי-ירדני בכפר "בוקעתא" השוכן בציר מסעדה-קוניטרה, בכביש הקשת אשר ברמת הגולן, ותחזק המלחמה עד שעות הליל ורבים, רבים נפלו בחרב להט המלחמה, ואיתמר לקח לו מג וטיפס על זחלילית המ"פ, והדף את האויב, ובאותו הרגע המר והנמהר ירה האויב חץ משוח כחזהו ואיתמר נפל בקרב אדירים, כאחד מגיבורי ישראל הקדמונים. והאויב נסוג אחור מחמת נערי גולני ונערי השריון

גומל – שם, משפחה*

מטילדה טג'ר

משמעיות. מסתבר שהשם גומל נדיר והמחקר האונומסטי התנהל בשלושה כיוונים שונים.

המקור העברי

לכאורה מקורו של השם פשוט למדי, מאחר שרבים מכירים את **ברכת הגומל** הנאמרת בבית הכנסת במקרים בהם אדם ניצל מאסון כל שהוא, ומבוססת על האמור בספר תהילים (פרק ק"ז, פסוק ח: יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם). ואולם למרות הפתרון הזה שהוא פשוט יחסית, נשאלת השאלה: מדוע ובאילו נסיבות קיבל אדם (או משפחה) את הכינוי גומל שבמרוצת הזמן הפך לשם משפחה? האם ניצל מאסון אחד מאבות המשפחה? ייתכן! אבל בהקשר

לאחר הלווייתה של רב-דודתי מצד אמי בפברואר 1986, ביקש ממני בנה, דודי, לבנות את עץ המשפחה של אמו שזה עתה נקברה.

רוזה גומל (Rosa GOMEL), רעייתו השנייה של אהרן מויאל (MOYAL) נולדה ב-22 באוגוסט 1889 במניסה (Manisa) שליד איזמיר בתורכיה. בניית עץ המשפחה ארכה ארבע שנים. הוא מכסה את השנים 1770-1990 וכולל 500 איש מפוזרים על תשעה דורות.

העיסוק במחקר גנאלוגי מביא לעתים קרובות לחיפוש מקורו ופירושו של שם המשפחה. ואולם לא תמיד מביאה חקירה מעין זו לתוצאות ודאיות וחד

* המאמר פורסם בכתב העת עצי, כרך 8, מס' 30, ספטמבר 2005, והוא מופיע כאן באדיבותה הרבה של מערכת עצי.

זה כדאי לציין שמלבד שם המשפחה ברכה אין כמעט שמות משפחה המתייחסים לתפילה, מלבד השם הפרטי קדיש המקובל אצל האשכנזים. האם גומל הוא היוצא מן הכלל לכלל זה?

המקור הספרדי

אפשרות נוספת היא שמקורו של השם בספרד. נבדקו כ-300 ספרים מן האוספים של בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי ושל ספריית מכון בן-צבי, אולם באוספים האלה וכן בכתב העת *Sefarad* היוצא לאור במדריד, לא מוזכר בשום מקום השם גומל בצורה זו. אומנם נמצאו שמות קרובים לו מאד: גומה, גומז, גמל (Gome, Gomez, Gemel). השמות *גומה תומז* קשורים זה בזה, שהרי גומז, פירושו 'בן גומה'. לשם גומה עצמו מקור גותי ומשמעותו "אדם" ו'גומז' פירושו 'בן האדם'. השם 'גמל' נמצא רק פעם אחת ברשימה משנת 1491 בניסיון וולנסיה שבספרד. צורת ההגייה של שם זה באותה העת בספרד הייתה ג'מל – שם שמקורו בערבית: ג'מל ופירושו יפה. האם ישנו קשר בין שני השמות ג'מל וגומל? בשנת 1729 פרסם הרב יצחק בן נסים ג'אמיל באיזמיר את ספרו "חיים וחסד" ולעומת זאת במניסה עצמה נתגלתה על ידי פרופ' אברהם גלאנטה (Galante) מצבה מאותה התקופה ועליה היה שם המשפחה גומל. לכן, למרות האפשרות שישנו קשר בין השמות, הרי הכתיב העברי של גומל וג'אמיל שונה, ובכך מתבטלת אפשרות זו. האם עברת אחד מאבות המשפחות הללו את שמו כשיצא מספרד עם הגירוש? על כך קשה לענות כיום.

והנה תוך כדי דפדוף במילון ספרדי-צרפתי ישן מאוד נדהמתי לגלות את הערך גומל. ההסבר שניתן הוא: מאורי השייך לשבט בשם זה! לקבלת מידע נוסף על שבט זה, העלה חיפוש באינטרנט את הדבר הבא: חוסה אנטוניו קונדה (Conde) תירגם ב-1799 מערבית לספרדית את עבודתו של שריף אל-אידריס ושמה "תאור ספרד". בפרק המתאר את השבטים המאורים הביא המתרגם קונדה את שמותיהם השונים, ורשם הערה בקשר לשבט גומזס (Gomesas): "אצלנו קוראים לשבט זה בשם גומרה (Gomera) או גומלס (Gomeles)". מדוע השינוי הזה? למה דווקא השם גומל או גומלס (ברייבו) נשתרש בספרד עד כדי כך שבעיר העתיקה של גרנדה שבדרום המדינה, ישנו רחוב הקרוי Los Gomeles? אין לי תשובה. אבל נשים לב לעובדה שקונדה עשה את התרגום הזה, שהוערך כ"בינוני ביותר",¹ ב-1799, שלוש מאות שנה אחרי

הגירוש. אי לכך, אין כל קשר בין שם המשפחה לבין הכינוי הזה.

המקור הרוסי

אפשרות שלישית כיוונה את החיפוש לעיר גומל שברוסיה הלבנה. על פי 'האנציקלופדיה הסובייטית הגדולה', בשנת 1142 נקרא המקום 'הומיי' על שם מנהיגו של אחד השבטים הסלאביים. כאשר נכבשה העיר על ידי פולין במאה ה-17, הפך השם להומיל וכאשר ב-1772 הייתה העיר שוב בתחום הטריטוריה רוסית, השם 'הומיל' הפך ל'גומל'. ואולם מה יכול להיות הקשר בין עיירה רוסית לבין שם של משפחה בתורכיה?

במאמר שפורסם לא מזמן על משפחת ברקי (Barki) מאיזמיר שבתורכיה בכתב העת עצי, גילתה המחברת שגם ליד מוסקבה ישנו כפר בשם זה: ברקי. מתוך כך עולה השאלה: האם היגרו קבוצות של יהודים מרוסיה לתורכיה במרוצת המאה ה-17 או אפילו לפני כן, ושיקעו תוך כדי כך את מקומות מוצאם הרוסיים בשמות משפחותיהם? אולם, מחקריהם של היסטוריונים העוסקים ביהדות העות'מנית: ש' רוזאניס, א' גלנטה ו' נחמה אינם מזכירים תנועת אוכלוסיה כזאת – והדבר מובן, שהרי יהודים בכלל לא הורשו בעת ההיא להתגורר באזורים הללו בתוך רוסיה. ולגבי העיר גומל שברוסיה הלבנה: דעתו הנחרצת של ד"ר אלכסנדר ביידר, מחברם של מילוני שמות יהודיים ממזרח אירופה, היא שבמהלך המאה ה-17 נכחדה קהילת יהודי גומל כמעט כליל על ידי הצבא הרוסי והקוזקים האוקראיניים. מלבד זאת, לא מוכרת הגירה כל שהיא מרוסיה הלבנה לתורכיה, לא באותה התקופה ולא מאוחר יותר.

הפתרון

הואיל והמקורות הספרדיים והרוסיים נדחו, ניתן להניח שהשם נובע בכל זאת מן השפה העברית, על אף חריגותו היחסית. ישנם מקומות, בעיקר בקרב הקהילות הספרדיות, בהם נוהג האדם הנוסע מדי יום נסיעה ארוכה, לברך 'ברכת הגומל' בשבת. לאותם מברכים נוהג להזכיר מתי עליהם לברך את ברכת הגומל, תוך הקריאה בקול רם "גומל! גומל!" ואם כך הוא הדבר, אולי לפחות ניתן להסיק משהו על אורח חייו של אדם שהעניק אם שמו למשפחה כולה...

על המשפחה

נסיים בתיאור קצר של המשפחה בדורות האחרונים.

¹. See: http://www.1911encyclopedia.org/Jose_Antonio_Conde

העולם האחרונה. ירושלים, מוסד הרב קוק, 1960-1946. 7 כ"ר.

רוזנס, שלמה. *דברי ימי ישראל בתוגרמה*. תל-אביב, דביר, תרץ-תרצח. 6 כ"ר.

Abensur-Hazan, Laurence. Les Barki d'Izmir, XXVIIIe-XXe siècles. *Etsi*, 2004, 7:25.

Galante, Abraham. 'Manissa' in: *Histoire des Juifs de Turquie*. Istanbul, Isis, 1940. v. 4, p. 40.

Gomel in: *Dictionnaire Français-Espagnol, Espagnol-Français*. Paris, Garnier, 1935.

Gomel in: *Great Soviet Encyclopedia*. New York, MacMillan, 1983. 31 v.

Hinojos Montalvo, José. *The Jews in the Kingdom of Valencia*. Jerusalem, Magnes Press, 1993.

Nehama, Joseph. *Histoire des Israelites de Salonique*. Salonique, Molho, 1938-1978. 7 v.

Régéné, Jean. *History of the Jews in Aragon: regesta and documents, 1213-1327*; edited and annotated by Yom Tov Assis, in association with Adam Gruzman. Jerusalem. Magnes Press, Hebrew University, 1978.

Sefarad. Madrid, Instituto Arias Montano, 1941-2006. (Bi-annual).

מטילדה טג'ר היא בעלת תואר MA במדעי הספרנות והמידע מהאוניברסיטה העברית בירושלים, ועוסקת בגנאלוגיה מאז 1986. זה מספר שנים היא מתמחה בגנאלוגיה של הספרדים ועוסקת בבניית אמצעי מחקר עבור תפוצה זאת. עבודותיה האחרונות נמצאות באתר האינטרנט: www.sephardicgen.com. גב' טג'ר היא כלת פרס למפעל חיים לשנת 2007 מטעם הארגון הבינלאומי לחברות הגנאלוגיות היהודיות. macsta@bezeqint.net

כל בני הקהילה היהודית במניסה עזבו את המקום והתפזרו לכל עבר בזמן מלחמת יוון-תורכיה בין השנים 1919 ו-1923. בני משפחת גומל אף הם עזבו את המקום. אחדים השתקעו באיזמיר הקרובה, אחרים היגרו למצרים וארצות אחרות. בשנת 1919 היגרה המשפחה למרוקו, כי ארבעה מבניה היו מורים ברשת כ"ח. המשפחה כללה את האלמנה, אסתר גומל לבית ביסטרי (Bistri), כלתו של דוד גומל רבה הראשי האחרון של מניסה, וחמשת בניה: דוד, ליאון, אלי, בנימין ואלברט.

לפניהם, הגיעה ב-1910 לטיטואן (Tetuan) שבצפון מרוקו בת דודתם בדרגה שנייה, מטילד גומל (אחותה של רוזה שבפתח מאמר זה), מיד עם תום לימודיה בסמינר למורות של כ"ח בפריז. כאן היא עמדה להתחיל את עבודתה כמורה. אך למרבה הצער נפטרה מטילד ב-1917 והיא בת 27 שנה בלבד.

בהתאם למסורת היהודית, עזבה אחותה רוזה את משרתה כמורה באיזמיר ובאה למרוקו להינשא לגיסה, אהרן מויאל האלמן ולטפל בשתי אחייניותיה הצעירות. הבכורה מבין שתי הילדות האלה, לור-פרל (Laure-Perle) היתה אמי ז"ל.

ענפים אלה של משפחת גומל מנו, במשך שני דורות, מעל לשלושים מורים ומורות ברשת כ"ח. ראוי להוסיף כאן שבין שנות ה-20 וה-40 של המאה העשרים באו מורי כ"ח רבים למרוקו מתורכיה. מקצתם הגיעו גם משלוניקי. בעקבות ההורים, בחרו רבים מצאצאי המשפחה במקצוע ההוראה בכל הרמות של מוסדות החינוך.

כיום בני משפחת גומל מפוזרים בעולם: תורכיה, צרפת, איטליה, קנדה, ישראל, אורוגואי, ארגנטינה וארצות הברית – מסלול מקובל אצל יוצאי תורכיה בסוף המאה ה-19 אך בעיקר בתום מלחמת העולם הראשונה, כאשר עזבו את ארץ המקלט בה ישבו כ-400 שנה ויותר.

ביבליוגרפיה

פישמן, י"ל. ערים ואמהות בישראל: מצבת קודש לקהילות שנחרבו על ידי עריצים וטמאים במלחמת

חיפוש אחרי ברנרד ונדרר כעבור 117 שנים

יעקב לאור

לאחר שהצלחתי לאתר את ברנרד ומשפחתו בניו-יורק בתחילת המאה ה-20, עניין אותי המשך גורל המשפחה ובפרט אם ואיפה חיים כיום צאצאיו של ברנרד. הנחתי כי שלוש הבנות של ברנרד נישאו ושינו את שמות משפחתן ולכן הסיכוי היחיד היה אולי למצוא את צאצאיו של הבן אברהם (אלברט). תקוותי הייתה כי אברהם קרא לאחד מבניו בשם ברנרד על שם אביו וזה יוכל לשמש כאמצעי ליצירת הקשר בין ברנרד וצאצאיו. מאחר שאותו ברנרד, אם אכן קיים, נולד כנראה בשנות ה-20 של המאה שעברה, היה סיכוי סביר כי הוא נמצא עדיין בחיים ויוכל למסור לי מידע על המשפחה וגורלה.

שוב בעזרתה של ראנה הצלחתי למצוא כי בשנות ה-20 נולדו שני ברנרד ונדרר, אחד בשנת 1924 והשני בשנת 1928. שם אביו של זה משנת 1928 היה אלברט ולכן היה סיכוי שזה האיש שאני מחפש. השאלה הייתה איפה נמצא כעת אותו ברנרד, מאחר ובספר הטלפונים של ארה"ב מופיעים כמה עשרות אנשים בשם זה, בכל מיני מקומות. לאחר חיפוש ושיחות טלפוניות בעזרתה של ראנה ובת דודתי ליאת, הצלחנו לאתר את האיש בקליפורניה. לאחר כמה ניסיונות ליצור קשר הצלחתי לדבר איתו טלפונית ומסתבר כי אכן הוא האיש, נכדו של ברנרד, האח של סבתי שרה. המעגל נסגר שנית.

מהמידע שקיבלתי מברנרד ומאחיו אלן, למדתי כי תולדות משפחתם היו כדלהלן:

אביהם אברהם (1899-1979) היה רופא שיניים ביוורק-טאון ליד ניו-יורק. הוא התחתן עם אסתר אנסון בשנת 1926 ונולדו לו ארבעה בנים: ברנרד (1928) כיום עורך דין בקליפורניה ולו שתי בנות, אלן (1935) רופא שגר במונטנה שגם לו שני ילדים וכמה נכדים, וורן דוד (1937) חי באלבני ליד ניו-יורק ועוסק בפרסום וגם לו שני בנים ופאול (1942) שחי בניו-יורק, נשוי וללא ילדים.

גולדי, האחות של אביהם התחתנה עם אדם בשם פוגלסון. היה להם ילד שנפטר בגיל צעיר. טילי, אחות שנייה של אביהם התחתנה עם מקסוול רטנר ונולדו לה שני בנים: הרי ברנרד ורוברט אדווין. הרי ברנרד (1925-2003) חי בזמנו בג'ורג'יה ורוברט אדווין נשוי ולו שלושה ילדים. סטלה, האחות השלישית של אביהם, התחתנה עם הרי פרסקי וחייה בניו-יורק. היא

במשפחה של סבתי שרה ונדרר היו תשעה ילדים. המשפחה התגוררה באזור העיירה ויליץ'קה דרום מזרחית לעיר קרקוב בפולין.

תמיד שמעתי מאבי, כי אחד האחים של סבתי – ברנרד ונדרר היגר מפולין לארה"ב בשנת 1890 ומאז נותק הקשר בינו ובין המשפחה. הדבר סיקרן אותי, אך לא עשיתי דבר עד לשנת 2007 בה החלטתי לנסות ולגלות מה קרה לברנרד עם הגירתו לארה"ב.

לפי המידע שמצאתי, ברנרד (דב בער) נולד בויליץ'קה בשנת 1870. בשנת 1890 הגיע לניו-יורק דרך המבורג. עד כה היה השלב הקל והבעיה הייתה כיצד לברר מה קרה עם ברנרד בניו-יורק. כאן בא לעזרתי קרוב משפחתי ישראל פיקהולץ כאשר קישר אותי עם גנאולוגית בארה"ב בשם ראנה, שנרתמה במרץ רב למשימה.

ראנה הצליחה באמצעות חיפוש במפקדי תושבים של ניו-יורק ומסמכים אחרים לאתר את ברנרד ומשפחתו. מסתבר כי אחרי הגעתו לניו-יורק, התחתן ברנרד עם פאולינה ולדמן וחי בניו-ג'רסי, שם הייתה לו חנות של רפד. לזוג נולד בן בשנת 1899 בשם אברהם (נקרא כנראה על שם סבו אברהם ונדרר שנפטר בשנת 1880) וכן שלוש בנות: גולדי בשנת 1898, טילי בשנת 1904 וסטלה בשנת 1907.

ראו איור של משפחתו של ברנרד ונדרר במפקד האוכלוסייה של שנת 1920 בחלק האנגלי.

מאחר שברנרד הופיע במפקד התושבים של ניו-יורק בשנת 1920 יחד עם משפחתו ובמפקד התושבים של שנת 1930 הופיעו רק בני משפחתו בלעדיו, מסקנה סבירה הייתה כי הוא נפטר בתקופה שבין שני המפקדים. חיפוש נוסף בעזרתה של ראנה העלה, כי באותה תקופה נפטרו כמה אנשים בשם ברנרד ונדרר בניו-יורק.

לאחר כמה שיחות טלפון שלי לבתי קברות באזור הסתבר, כי ברנרד נפטר בשנת 1920 ממגפה (כנראה זמן קצר אחרי המפקד) ונקבר בבית הקברות "ווישינגטון" בברוקלין. לבקשתי שלח לי מנהל בית הקברות צילום של הקבר והמעגל אכן נסגר – על הקבר היה רשום כי שם אביו היה שמחה, כשם אביה של סבתי שרה.

ראו תמונה של הקבר של ברנרד ונדרר בבית הקברות "ווישינגטון" בברוקלין בחלק האנגלי.

נפטרה בשנת 1987 ולא היו לה ילדים. קיים קשר בין האחים ובני הדודים שחיים ברחבי ארה"ב.

בישראל בחודשים הקרובים ואז בוודאי גם ניפגש באופן אישי.

בזה מסתיים מסע החיפושים המשפחתי שהחל 117 שנים אחרי שברנרד עזב את פולין והיגר לארה"ב ואיבד את הקשר עם המשפחה שנשארה בעולם הישן. בסיוע נדיב של ידידים ומאמצים רבים הצלחתי לברר לא רק מה עלה בגורלו, אלא גם ליצור קשר עם נכדיו. טרם פגשתי אותם אישית, אך אלן אמור להגיע לביקור

יעקב לאור נולד בפולין ועלה לישראל בשנת 1957. סיים לימודי תואר ראשון בכלכלה ותואר שני במינהל עסקים באוניברסיטת תל-אביב. עוסק בחקר תולדות משפחתו בפולין מאז שנת 1987 וחבר בסניף החברה הגנאלוגית הישראלית בת"א. דואר אלקטרוני: lond@internet-zahav.net

הלבקוביצי'ם לא נכנעו*

שלמה לבקוביץ

השיחה ההזויה הזו נמשכה דקות ארוכות בזמן שהמכונת זוחלת עם התנועה צפונה. לא יכולתי שלא לחשוב על צירוף הנסיבות שהביא לשיחה הזאת. שילוב של מזל, פלאי הטכנולוגיה – אינטרנט ורשת טלפונים ובעיקר רצון עז של בני הדור השני והשלישי להתחקות על בדלי הסיפורים והעדויות מהניצולים שעדיין חיים. בעיקר הצטערתי שוב ושוב על כך שאבי שנפטר ב-1997 לא סיפר לי על האיש הזה ולא זכה לשוחח איתו למרות שהם חייבים את חייהם אחד לשני במשך +3 שנים שבהם שהו יחד בגטו של קרקוב ובמחנה פלאשוב.

4/05: עצי משפחה מרושתים באינטרנט

מספר חודשים לפני כן קיבלתי פניה בדואר אלקטרוני מבן דוד של אבי אשר חי בניו-ג'רזי ומחליף איתי בקביעות בדיחות וסיפורים בנושאים יהודיים. סאלק, בן דוד של אבי מצד אימו, פריכה לבית גולדקורן, עסק גם הוא בתיעוד תולדות המשפחה וכן העלה על כתב את פרשת הצלתו שלו במהלך המלחמה. הוא סיפר לי שקיבל פניה של עורך דין מצליח משיקגו אשר פעיל מאד בחקר עץ המשפחה שלו. שמו שבסה (שבתאי) ליס והוא הצליח לאתר עשרות רבות של בני משפחת גולדקורן, ליס אשר היו בקשרי משפחה במשך מספר דורות.

התחלתי להתכתב איתו והשלמנו אחד לשני פרטים חלקים של הפאזל הגדול של המשפחות במהלך

סיפורם יוצא הדופן של משפחה יהודית קרקובאית, ניצולי מחנה פלאשוב 8/2005: שיחת טלפון מפתיעה הייתי תקוע בפקק תנועה באיילון צפונה, בדרך חזרה הביתה בגליל כשהטלפון בדיבורית צלצל. לפי המספר הארוך על המסך הבנתי שזו שיחה מחו"ל אך לא זיהיתי את המספר. לאחר מספר שניות שבהם נשמע רק רחש סטטי, הופיע קול צלול וחזק באנגלית עם מבטא קל: "אתה הבן של לולק או של דורקה?"

הייתי מופתע לחלוטין ורק לאחר מספר שניות הבנתי את ההקשר של השיחה ועניתי: "אני הבן האמצעי של לולק לבקוביץ, אתה זוכר אותו?"

"ודאי שאני זוכר אותו, אפילו את אבא שלו משה לבקוביץ וגם את הסבא שלו שלמה לבקוביץ שאני מבין שאתה קרוי על שמו".

הייתי המום. הבנתי שאני מדבר עם איש שהכיר את בני משפחתי שכבר עברו מהעולם והיתה לי תחושה כאילו מישהו מהעולם הבא מתקשר אלי לטלפון הנייד לספר לי פרטים שהוא היחיד בעולם הזה שעדיין יודע. לא הכרתי את האיש שידעתי ששמו גורברט ליס אך הבנתי שהוא צריך להיות בן +80 שנים והוא מכיר היטב את משפחתי לפני 60-70 שנים. למרות שמעולם לא נפגשנו ולא שוחחנו קודם – השיחה קלחה והוא הפליא אותי בזיכרון של פרטים: שמות, מקומות ותאריכים כפי שרק מעט מניצולי השואה מסוגלים. הוא הרעיף מחמאות רבות על אבי, לולק, ועל בני המשפחה האחרים עד שדמעות התרגשות עלו בעיני.

* הסיפור מוקדש לזכרם של עשרות בני משפחותיהם של אימי ואבי שניספו בשואה ולכבודם של המעטים ששרדו, השתקמו וגידלו דורות לתפארת.

המאות ה-18, 19 וה-20. הוא הרשים במקצוענות שלו והצליח למצוא מתוך הארכיונים הקיימים באירופה ובארה"ב ובמיוחד בעזרת הארכיון המסודר והממוחשב של הכנסייה המורמונית, פרטים רבים כולל שנות נישואים ותעודות פטירה.

במהלך השיחה הוא סיפר בקצרה את הסיפור של אביו, אותו נורברט ליס שמתברר שהיה גם שכן של משפחת לבקוביץ ברח' קינגה 5 (Kinge) בקרקוב. מתברר שנוברט ואביו, שנפטר בשנות ה-70, היו קרובי משפחה של הלבקוביצי'ם באותו רחוב בבית מספר 3.

שאלתי: "אפשר לדבר עם אביך? הוא בריא, צלול? כמה שנים הוא בארה"ב? איך זה שלא נוצר קשר בין הניצולים לאחר המלחמה?"

"כן אפשר. הוא בריא וצלול. אבא הגיע לקונטיקט ב-1949 ולא סיפר לי אף פעם על משפחת לבקוביץ. אבל עכשיו נדמה לי שכדאי שפשוט תשאל אותו", ואז שבסה מסר לי את מספר הטלפון בביתו בהרטפורד.

מיד התקשרתי והשארתי הודעה מוקלטת. הסברתי לאט ובבהירות מי אני, מה רצוני וכיצד הגעתי אליו. ניסיתי עוד מספר פעמים במהלך 2-3 שבועות ולא הצלחתי לדבר איתו. חשבתי שאולי נסעו, או שבריאותו התרופפה וחשבתי לחזור ולברר עם הבן בשיקגו מה קורה, ואז פתאום הגיעה השיחה הטלפונית המפתיעה: "אתה שלמה לבקוביץ, הבן של לולק?".

1993 קיץ: ביקור משפחתי עם אבא בקרקוב ובמחנות

שנים לפני כן, אבא לקח אותנו לביקור משפחתי בקרקוב ובמחנות בסביבה. אני גדלתי במשפחה מיוחדת, שני הורים ניצולי שואה וסביבתם קרובי משפחה רבים שניצלו כל אחד בסיפור מופלא ומזעזע. מאז שהגיע ארצה ב-1946 עם הוריו, אחותו ובני משפחה נוספים, אבא המשיך וסיפר כל השנים את תולדות חייו, סיפורי משפחה, חברים ולימודים בגימנסיה העיברית. גם את סיפורי הגטו והמחנות שמענו לא פעם בפירוט רב כי לאבא היה זיכרון חזותי יוצא דופן ובקיאות רבה בפרטים, תאריכים ומקומות במימד היסטורי של שנות מלחמת העולם השנייה. גם אמא, רבקה-מיקי לבית קמפל, שנולדה בלבוב, הסתירה מספר שנים במהלך המלחמה בקרקוב ושם אחרי המלחמה הכירה את אבי.

אמא סירבה להצטרף לביקור, עקב שנאתה הרבה לפולנים האנטישמים. כדבריה כשהיא עלתה ארצה היא "עקרה גם את שורשיה מפולניה". אבא שקיווה

תמיד להחזיר מעט מהרכוש המשפחתי הרב שהולאם, התכונן לביקור ואף אסף מסמכים המוכיחים את בעלותם על מגרש גדול של 10 דונם ויותר, ברחוב הראשי, שעליו עמד המגרש ומחסן הברזל שבזכותו ניצלו במהלך המלחמה.

לאבא היה זיכרון חזותי יוצא דופן ויכולת התמצאות מרחבית וכך יכולנו לחרוש את קרקוב מספר ימים ולאחר את כל הבתים של המשפחה ושל חבריו לגימנסיה. כמו כן סיירו באתר של מחנה פלאשוב ומצאנו שרידים המוסתרים בעשב הגבוה, מצבות, גדרות ואף אנדרטה על גבעת ההוצאות להורג. אבא, שהיה אז כבר חולה וחלש, התעשת וחש מחויבות להעביר לאחי, לגיסי ולבניהם את כל הסיפורים והעדויות ששפעו ממנו מהבוקר עד לחצות הלילה. הוא חזר למספר ימים להרגיש כ"מלך העיר", הנער הצעיר בן 19, עם פרוץ המלחמה, זה שניסו לחסלו ולהחרים את רכושו ועתה הוא שב עם משפחתו הקרובה ומסתובב חופשי, בטוח ומלא בתחושת ההישג שלו.

"ניצלנו, שרדנו ואנו נמשיך ונעביר לדורות הבאים את מורשתנו היהודית". אבל מהרכוש לא הצלחנו לקבל אגורה.

9/05 ביקור בהרטפורד קונטיקט

מספר חודשים לאחר אותה שיחה מרגשת, במהלך נסיעה מקצועית לבוסטון החלטתי להמר ולנצל את ההזדמנות ולבקר את אותו נורברט ליס. דחיתי את השיבה הביתה ושכרתי רכב ומפות כדי לאתר את הבית על פי הכתובת שמסר לי בטלפון. הודעתי להם שאגיע בין השעות 11-13 בהנחה שהנסיעה לא תארך יותר מ-4-5 שעות מבוסטון. טענתי במחשב הנייד שלי מספר צילומים סרוקים שנשארו לאבא מהשנים 6-1945 לאחר המלחמה בטרם עלה ארצה. לא הכרתי את האנשים אך ברגע שנכנסתי לביתם, הבנתי שהם אמנם גרים בארה"ב 60 שנים אך הביאו איתם את ניחוח אירופה ופולניה שהתבטא בריהוט, בעיצוב, במטבח ובכיבוד הרב שהגישו לפני וציפו ממני לאכול. כמו שמקובל בין פולנים.

השיחה קלחה והייתי מופתע מהצלילות שלו והיכולת המפתיעה לקפוץ בין רגע במחנות הזמן 70 שנים ולהעלות פרטי פרטים על הבית של הוריו שהיה צמוד לבית אבי סיפר אנקדוטות מרגשות על האח והאחות של אבי: פישק לבקוביץ שנפטר והאחות הצעירה דורקה (פינקספלד שעדיין חיה) שהיתה אז בת 15, בת גילו של נורברט שהיתה בצופים והציחה כשחינינית. אשתו של נורברט, רחל, שאותה הכיר בארה"ב נולדה

שם והוריה הגיעו בין המהגרים של ראשית המאה ה-20 מפולניה.

שלפתי את המחשב והראתי לו מספר צילומים משפחתיים שחלקם הכיר וידע לזהות את כל הדמויות שרובם כבר לא איתנו. אחד הצילומים המרגשים ביותר היה של מספר ניצולים מבני משפחת לבקוביץ שטרחו לחזור למחנה פלאשוב לאחר המלחמה בחורף שבין 6-1945 ונעמדו לפני הצריף של המפקד.

זה אותו בנין דו קומתי שממנו היה צולף, אותו נאצי ארו, אמונד גץ, בכלואים להנאתו כאימון בוקר. הבניין אז עוד עמד (נהרס והועלם כמו יתר שרידי המחנה) והם נעמדו לפניו כמו אומרים: "ניסיתם להשמיד אותנו ולא נכנענו. לא כולם חזרו, אנחנו חולים ופצועים אך רוחנו לא נשברה. לא נכנענו". (ראו צילום בחלק האנגלי).

התחלנו לזהות את המצולמים: משמאל דורקה האחות הצעירה של לולק, לידה פייגלה לבקוביץ הדודה של לולק, אחותו של משה לבקוביץ, שהיתה נשואה עם משה הנדלר (אשר ניספה) ומאחריה בנה ליאון הנדלר ולפניו כלתו מלה הנדלר (לבית נלקנבוים) שתינוקם אברהם-רומק נולד מיד בסיום המלחמה, במאי 45. מימין עומד שם גם ליאון לבקוביץ, האח הצעיר של משה ופייגלה שאיבד את אשתו וילדיו במלחמה. והיתה עוד דמות אחת, מצד שמאל שלא הכרתי ולא זכרתי שאבא סיפר משהו עליה.

אז ראיתי את נורברט מתרגש ומשתתק: "חכה רגע, אני מכיר את הצילום הזה".

הוא עלה באיטיות מהמטבח לקומה השניה בביתו, הלך זקוף אך באיטיות, נעזר במעקה וחזר לאחר מספר דקות עם קופסת נעליים ישנה שאותה הניח על השולחן.

"מה בקופסה שאלתי?" למרות שכבר הכרתי את השיטה הזאת של שמירת צילומים בקופסאות.

"רק רגע, חכה תן לי לחפש", הוא ענה ושוב השתתק. ראיתי שניסה להתרכז ולאחר דקה או שתיים, אורו עיניו והוא שלף צילום מתוך הקופסה הזאת. צילום קטן, שחור לבן, מעט דהוי, גזור בסלסולים כפי שהיה מקובל אז — את אותו צילום בדיוק. מדהים!

"האיש השישי, זה בצד שמאל שלא הכרת, זהו אבא שלי" כך סיפר נורברט. "גם הוא שרד את המחנות וחזר אחרי המלחמה לקרקוב לחפש את קרובי משפחתו. שנים לאחר מכן כאשר חזרתי מגרמניה

ופגשתי את אבי הוא מסר לי את הצילום הזה ולא הוצאתי אותו מהקופסה עד היום".

"דרך אגב אביך לולק הוא זה שצילם אותם בפלאשוב ושכפל את הצילומים ולכן הוא לא מופיע ביניהם".

נורברט המשיך וסיפר לי את על השנים שבהם עבד במפעל של משפחת לבקוביץ, שסיפק מוטות ברזל לבניה לגרמנים לפולנים במהלך שנות המלחמה עד 1943. כך בזכות רישיון העבודה שסידרו לו הצליחו הוא ובני משפחת לבקוביץ להמשיך לעבוד ולהתקיים בשנים הקשות בגיטו וגם במחנה פלאשוב. סיפר איך היו צועדים את המרחק הרב מהמחנה עד למחסן הברזל הגדול ברחוב הראשי של העיר סטרודוישנה, מספר 33, מעבר לגשר הנהר וויסלה. יכולתי לדמיין את המסלול בזכות הביקור המשפחתי שלנו שם בשנת 93.

היינו יכולים עוד להמשיך שעות בשיחה, בלעתי כל סיפור שלו בצמא. בראשי הידיעה שאולי לא נשוב להתראות ואין כמעט עוד איש בעולם שיכול לספר לי על אותם בני משפחה מיוחדת שבשילוב של מזל, תושיה ואינטליגנציה (וכנראה גם הרבה כסף) הצליחו כולם לשרוד את אימת המלחמה.

"מדוע לא חידשת את הקשר עם הלבקוביציים אחרי המלחמה?" הקשיתי על נורברט, "הרי ביקרת בישראל הרבה פעמים". הוא השתתק ודמעות החלו לזלוג מעיניו. הבנתי שישנם סיפורים שלא ניתן לברר עד תומם ולא המשכתי לחקור בנושא זה שמסקרן אותי עד היום.

הצטלמנו לפני שנפרדנו כדי שאוכל לספר על כך לבני המשפחה שלי.

בדרך הארוכה חזרה לבוסטון חשבתי על צירוף המקרים הנדיר האופייני לסיפורי הניצולים: שני אנשים זרים, יחידים בעולם, אשר מחזיקים שנים רבות בעותק של אותו צילום בן 60 שנים. כל אחד מהם מכיר חלק מהסיפור של אותו צילום ורק צירוף מקרים והכרה תודה והערכה לעוז ליבם של המצולמים הביא אותנו להיפגש ולהשלים את התמונה.

6/2006: עמוד 17 ברשימת שינדלר

לפני כשנה וחצי קראתי עוד כתבה בעיתון על רשימת שינדלר. היה שם איזכור שהרשימה המלאה נמצאת באתר באינטרנט. זכרתי אמירה סתמית של אבא על סבא שלי, משה לבקוביץ, שנפטר ב-59 כאשר הייתי ילד קטן, וכמעט ולא הכרתי היה בין הניצולים. אבא הזכיר זאת כאשר יצאנו מהקרנה של הסרט "רשימת שינדלר" של הבמאי סטיבן שפילברג. ידעתי

שהרשימה קיימת והסיפור של הסרט מבוסס על אנשים ופרטים אמיתיים, אך התרגשתי למחשבה שניתן ממש לדפדף ולקרוא את השמות בא.

07-11 פתיחת ארכיון הנאצי בבאד-ארולסן, "מסודרים ימח שמם" סוף דבר – אולי לא?

לפני מספר חודשים פניתי לארכיון הממוחשב של הגרמנים שנפתח לקהל ומלאתי דפי שאילתות ובהם ציינתי את הפרטים הידועים לי על אבי יהודה-לולק, סבי משה ואביו שלמה לבקוביץ. עברו מספר חודשים וחשבתי שלא אשמע מהם. להפתעתי, לפני מספר שבועות קיבלתי מעטפה גדולה מגרמניה ובה צילומים של יותר מ-10 תעודות ורישומים שבהם מופיעים שמותיהם של אבי, אסיר מספר 22089, ושל סבי וגם אחיו של סבא.

המחשבות שעלו לי בראש: "הגרמנים היו מסודרים, ימח שמם. שמרו עותק של הרשימות של האסירים שהובאו למחנה, אילו שנשלחו ממנו למחנות אחרים." "איזה מזל" חשבתי לעצמי "שהם עברו דרך הביוורקרטיה הגרמנית, לכן כנראה נשאו עדויות וניתן לעקוב אחר התחנות במהלך שנות המאסר עד לשחרור של אבא ממחנה העבודה בדרודן ב-1945" חיפוש יסודי בתעודות וריכוז אותן עבורנו.

רק על הסבא של אבי, זה ששמי נקרא לזכרו אין כל תיעוד. היה כבן 80 כשקררוב נכבשה על ידי הנאצים וכנראה שחוסל או מת מתשישות ומחלות עוד לפני שהועברו שרידי היהודים מהגיטו למחנה. ידעתי על סיפור מופלא אחר הקשור לסבא שלמה, סיפור ציוני של עליה לתל-אביב ב-1927, תעשיין מבוסס עם שבט גדול ממשפחת לבקוביץ בתקווה לתקוע יד ולהקים כאן מפעל תעשייתי. הסיפור נגמר במפח נפש במפולת הכלכלית של 1929 אשר החזירה אותם חזרה לקרקוב לאחר שנשברו כלכלית ולא השאירו אחריהם אלא מעט רכוש בתל אביב ברחוב קרל נטר.

Id	Name	Address	Occupation	Birth	Death
22071	Landgarten	Walt	Handwerker	18. 8. 88	19. 10. 1945
2	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
3	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
4	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
5	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
6	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
7	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
8	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
9	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
22080	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
1	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
2	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
3	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
4	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
5	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
6	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
7	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
8	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
9	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
22090	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
1	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
2	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
3	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
4	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
5	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
6	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
7	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
8	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
9	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945
2100	Landgarten	Levi	Handwerker	17. 2. 88	19. 10. 1945

כנסתי לאתר ותוך מספר דקות מצאתי את עצמי מדפדף בקובץ שהיה צילום של הדפים המקוריים, צהובים מעט, מודפסים במבנה מסודר במכונת כתיבה, בסדר אלף-בית גרמני, מחולקת למספר קבוצות. ידעתי שבמשפחה שלנו מקפידים על כיתוב מדויק של שם המשפחה Lewkowicz וכך הצלחתי למצוא בעמוד 17 את שמו של סבא משה לבקוביץ וגם גיליתי את יום הולדתו בשנת 1894 שלא ידעתי.

ניסיתי להבין מה הביא אותי כעת, בשנת 2006 להעמיק ולחפש את הפרטים המעטים על ההיסטוריה המשפחתית, דווקא כעת שכמעט איש מהניצולים כבר לא חי ואילו שעוד איתנו אינם יכולים כבר לספר כי אינם מתקשרים. מדוע לא ערכנו רישום של כל תולדות המשפחה לפני בזמן המלחמה עוד כשכולם היו צעירים יותר, צלולים ויכולים להשלים את כל הפרטים.

האם הם עוד לא היו מוכנים לתיעוד ולסיכומים? האם אני לא הייתי בשל להקשיב כיאות?

שלמה לבקוביץ, D.Sc. דוקטור למדעים, נולד בתל-אביב בשנת 1954. הוא המייסד והמנכ"ל של "שמיר" – שירותי מידע רפואי. הוא כותב: "גדלתי כדור שני" חופשי וגאה. שני הוריי היו ניצולי הגיהנום הפולני והנאצי. הם היו חזקים, והצליחו להגיע לארץ ישראל ולהקים משפחה ישראלית מאושרת עם שלושה בנים וצאצאים". שלמה נשוי לתמי והם מגדלים ארבעה ילדים בטבעון. shlomolw@netvision.net.il

לו היו נשארים אז בתל אביב באותם השנים על פי בקשתו של מאיר דיונגוף, כל סיפור חיי וזה של בני משפחתי היו נכתבים אחרת בדפי ההיסטוריה. למרות הגורל הקשה, הלבקוביציים מקרוב נלחמו ולא נכנעו. חלקם ניצל מאימת הנאצים ורובם הגיעו ארצה והשתקמו באופן מופלא. כל שנשאר לי הם מספר צילומים בשחור לבן, זיכרונות והרבה הערכה וגאווה ביכולתם.

רעה תחת טובה*

יהודה קלוזנר

לנסוע, פעם בשנה, למקום מגוריו של ר' שמעון לתת לו דין וחשבון על הכנסותיו.

בשנת שכ"ד (1564) חדל ר' נתן לתת דין וחשבון למיטיבו וברצונו להימלט מתביעות ר' שמעון הוא העביר את מקום מגוריו לפרנקפורט דמיין. לאחר שניסיון ר' אשר אהרן לעמלן (Lemlen) בן שמעון לפשר בין הצדדים לא עלה יפה, הצליח ר' שמעון, בעזרת פקידי הממשל, לסגור את ביתו ורכושו של ר' נתן בתוקף חוקי המדינה ובחותרם מלכות, עד שזה יאות לבוא לפני בית דין יהודי בגינזבורג על פי הזמנתו של האב"ד ר' יצחק אייזיק הלוי, תחת גזרת "חרם נידוי שמתא". באותם ימים היה בפרנקפורט דמיין ועד של רבני אשכנז, שתפקידו היה לטפל בצרכי עם ישראל שבאשכנז, ור' נתן הביא קובלנה בפני ועד זה. בקובלנה נאמר, כי בהתחלה הוא אכן חשב להגיע לפשרה, אך מאחר שהוכפש שמו בפני השלטונות כרמאי, הוא חוזר בו ובשום אופן אינו רוצה לבוא לידי פשרה. הוועד החל לטפל במריבה שבין הצדדים והוציא כתב אישום, אזהרות ודברי מוסר נגד ר' שמעון, חתום בידי חמשה רבנים: ר' יעקב אב"ד וורמס, ר' שניאור בן שמואל, ר' משה יוסף בן שמואל, ר' יוסף בן שמואל שפרינץ, ר' אלעזר טריווש אב"ד פפד"מ והר' קלונימוס בן קלונימוס הכהן. בסוף הכתב היתה קריאה לצדדים לבוא לידי פשרה, לא בגינזבורג ולא בפרנקפורט, כי אם באמצע הדרך. ר' יצחק אייזיק הלוי, האב"ד מגינזבורג, ראה בהחלטת הוועד חילול כבודו, ובעקבות זאת התקיימו חילופי מכתבים

ר' שמעון בן אברהם אולמא-גינזבורג 1506-1586 היה אבי משפחת הגינזבורגים, הראשון שנקרא על שם עיירת מולדתו ומושב גינזבורג על גדות הנהר גינז, מרחק כ-13 ק"מ מהעיר אולם. סבו, ר' יחיאל מפורטו, היה ממגורשי ספרד (ראה רשימת צאצאיו**). רבו ואב בית הדין של העיירה באותו זמן היה ר' יצחק אייזיק הלוי הישיש, שהרביץ בה תורה יותר משלושים שנה. גם צאצאיו של ר' יצחק נשאו את השם גינזבורג אולם הם היו לויים.

ר' שמעון עסק במסחר בארצות שונות והתעשר מאוד, עד כי "לא היה בדורותיו עוד אחד כמוהו מבני עמנו באשכנז". הוא היה גם "למדן, חסיד ועניו מאוד" ובכל מקום שהגיע לרגל עסקיו – וינה, בוהמיה ופולין – הוא התרועע עם החכמים והמלומדים של המקום, הבין דרכם ולמד מהם את חכמות המדעים, מתמטיקה ואסטרונומיה. היו לו מהלכים גם אצל האצולה בפולין ואף הוצג לפני המלך סיגייזמונד אוגוסט. ר' שמעון מצא חן בעיני המלך וניתנה לו הזכות לבוא לפניו בחצר המלכות. הוא העתיק את מקום מגוריו לפוזן בה חי עד פטירתו, קרוב לגיל שמונים.

ר' שמעון קיבל רשות מהקרדינל להושיב שתי משפחות יהודיות באוברהאוזן (Oberhausen) שליד אֶסֶן (Essen). הוא בחר בר' נתן שאטין הכהן (Schotten) להיות אחד מהנהנים מהזכות הזאת ואף נתן לו כסף לפתוח במסחר. הוא רק התנה איתו, כי מן הרווח שירויח יתן לו רביעית, ולשם כך היה עליו

* לפי: דוד מגיד: משפחות גינזבורג-מגילת יוחסין, ס' פטרבורג, דפוס "המליץ", 1899.
** רשימת הצאצאים של ר' יחיאל מפורטו מופיעה בגירסה האנגלית של המאמר.

(Princeton Univ.) הוא שימש כפרופסור להנדסה אזרחית באוני' ויין בדטרויט (Wayne State Univ., Detroit) ובמכון לחקר הנגב בכאר-שבע. מאז שנת 1970 הוא עבד כמהנדס בניין בכיר ויועץ בחברות לתכנון מפעלים תעשייתיים של תעשיות כימיות ותעשיות תהליכים. התמחותו היא בעבודות קרקע וביסוס. הוא פרסם מאמרים מקצועיים רבים וכן ספר על מכניקת הרצף של קרקעות (Continuum Mechanics of Soils). לאחרונה הוא נקרא לשמש פרופסור להנדסת בניין במחלקה החדשה להנדסת בניין שהוקמה באוניברסיטת בן גוריון, באר שבע. בשנת 1982 התחיל להתעניין בגנאלוגיה המשפחתית שלו ומכאן בגנאלוגיה של משפחות אחרות, וכיום מסד הנתונים שברשותו כולל מספר משפחות, במיוחד משפחות רבניות. הוא פרסם מספר מאמרים גם בגנאלוגיה.

דואר אלקטרוני: klaus@netvision.net.il

חריפים ובוטים בינו ובין ר' אלעזר טריוויש, שהעלו עוד יותר את חמתו וכעסו של ר' יצחק אייזיק. לדעתו נכנסו רבני פרנקפורט לרשותו שלא כדין ומבלי לשמוע את דעתו, וגם פגעו בכבודו מבלי להתחשב בגילו המופלג. רבנים רבים יצאו להגן על כבודו של ר' יצחק אייזיק הלוי המחולל וקינאו לעלבון התורה, ובראשם מהר"מ מפאדוה, ר' מאיר קצנעלענבוגען. בחליפת מכתבים זו מכונה ר' שמעון בתארים מכובדים, כגון "הקצין", ובמיוחד במכתב מיום ט"ו טבת שכ"ה (1565) היחס אל שני הצדדים היה מכובד, והם הוזכרו בתארים "גדולי המדינה", "היקרים והנכבדים". לאחר מכתב זה נרגעו הרוחות והצדדים כנראה התפשרו, והשלום בא על כנו. ראו אילן יוחסין בחלק האנגלי.

ד"ר יהודה קלוזנר הוא מהנדס אזרחי עם MA, CE, BSc, מהטכניון חיפה, ו-PhD מאוני' פרינסטון

כבד את אביך ואת אמך

בתיא דשפסקי

את מורשת המשפחה. ב-DVD זה השתמשתי בהרצאתי בסניף ירושלים של החברה הגנאלוגית הישראלית, בחודש ינואר 2009.

אולם, מאחר שלא היה לי הידע המלא הנחוץ לביצוע ההעברה ממדיום למדיום, נעזרתי בחברים בעלי ניסיון והם הדריכו אותי. ניתנו לי שלושה קווים מנחים: (1) לברר היטב מי הוא קהל היעד שלי, (2) להחליט מה הסיפור שבכוונתי לספר להם, (3) להציג את החומר באופן כרונולוגי, ולא יותר מעשרים דקות.

החלטתי שקהל היעד שלי יהיה הדור הצעיר שבמשפחתי והדורות הבאים. הסיפור שהתכוונתי לספר להם הוא איך חיי שני האנשים האלה – ההורים שלי – התחברו ואיך הם השתתפו והשתלבו באירועים החשובים של העם היהודי במאה העשרים.

התהליך כלל שלושה שלבים:

בשלב הראשון יצרנו תסריט ובחרנו מן האלבוט את המסמכים ואת התמונות שהמחישו בצורה הטובה ביותר את המסר שבתסריט.

לאחרונה הכנתי תקליטור DVD המכיל תמונות, מסמכים, מוזיקה ומלל, הקשורים לחיי ההורים שלי. להפתעתי התברר לי כי פרויקט זה, שזמן רב נמנעתי מלהתחיל בו כי חשבתי שהוא מיועד למקצוענים בלבד, אינו כה מסובך, וגם מי שאינו מתורגל בִּטְכְנִיקָה של עשייה קולנועית מסוגל להוציא את הדבר לפועל. על כן החלטתי לחלוק את ניסיוני עם אלה שחוששים להיכנס לפרויקט שכזה.

אמי האלמנה נפטרה בשנת 2002. שמונה-עשר חודש לאחר מכן סיימנו, אחי ואני, למיין את הקופסאות שנשארו מחיי הורי, ושמיכלות עולם שלם של זיכרונות. לאחר ששלחנו מסמכים רבים לארכיונים שונים, שחשבנו שיהיו מעוניינים בחומר, נשאר לנו אוסף גדול של מסמכים אישיים וצילומים, המשקפים את זיכרונותיהם של ליאו וסילביה דשפסקי.

אספתי את כל החומר בשני תיקים גדולים וכבדים, והיה קשה להעביר אותם ממקום למקום כדי להראותם למשפחה ולחברים. כך נולד הרעיון להפוך את החומר לפורמט דיגיטאלי ולצרוב אותו על DVD, ובאופן כזה יהיה יותר פשוט ונוח להעביר

בשלב השני אספנו חומר רלוונטי נוסף מהאינטרנט,¹ כגון גלויות ישנות וצילומים מהמקומות שהורי התגוררו בהם. סרקתי² במחשב את החומר הזה וכן את התמונות שבחרתי מתוך האלבומים והכנסתי הכול למחשב שלי, בפורמט של מצגת Power Point.³

בשלב השלישי, האחרון, היינו זקוקים לעזרה מקצועית מן החוץ. היה צורך לאחד את כל החומר – התמונות, המוזיקה והטקסט המוקלט – למצגת כוללת ולצרוב אותה על ה-DVD.

התוצר הסופי, הנקרא "פרקי הזיכרונות של ליאו וסילביה דשפסקי", הוא באורך של 22 דקות, והוא לוקח את הצופה מ"תחום המושב" של יהודי רוסיה הצארית, עד להגירה לארצות הברית ושהייה קצרה בארץ ישראל המנדטורית. דרכו משקיף הצופה על פרשת חייהם של שני אנשים שהיו נאמנים להקמת מדינת ישראל ולפיתוחה וכן לחינוך היהודי בקרב הקהילה היהודית בארצות הברית.

עתה, כאשר השלמתי את הפרויקט, אני מוכנה לשתף את משפחתי ואת חבריי הקרובים במורשת יקרה זו.

בתיה דשפסקי עלתה לישראל מפילדלפיה בשנת 1969. במשך למעלה משלושה עשורים היא הייתה חברה בסגל של הסוכנות היהודית, ותוך תקופה זו היא שימשה כשליחה בלונדון, ניו-יורק ולוס אנג'לס.

לאחר מכן היינו חייבים לבחור את המוזיקה. לאחר שיקול דעת החלטתי להשתמש בעיקר בשירים עבריים ושירים בידיש, חוץ מאשר במקומות שהמוזיקה שימשה מבוא לחומר שעסק בתקופה מסוימת. במקרים אלה בחרתי במוזיקה המשקפת את התקופה. השתמשתי בתקליטים שהיו לי בבית או בתקליטים של חברים. מה שהיה חסר הורדתי מהאינטרנט.

הפעולה האחרונה של שלב זה הייתה הקלטת התסריט. שניים מחבריי סייעו לי בכך וקראו את הטקסטים שביטאו את דברי אבי ואמי. את הצגת החומר קיבלתי על עצמי.

1. כדי לשמור תמונות מדואר אלקטרוני, מגוגל או מהאינטרנט, יש לעמוד עם העכבר על התמונה וללחוץ על ימין העכבר, לסמן "שמור" (save as) ולשמור את הקובץ עם שם בתיקיה.
2. את התמונות שנסרקו ניתן לשמור בתיקיה My Picture או בתיקיה אחרת, וניתן להגיע אליהן בעת הכנת המצגת.
3. Power Point הוא חלק מתוכנת מיקרוסופט. ניתן להשתמש גם בתוכנה אחרת.

מרכז מידע או ספרייה?

או "הרהורים על 'שירותי הטקסט' הנדרשים בחברה הגנאלוגית בישראל

מריאנה קרונפלד זבידוב

רק עצם קיום המידע חשוב אלא, ובעיקר, אופן ארגונו ודרך הגשתו הם שיכולים לקבוע כיצד נתקדם במחקרנו הגנאלוגי.

כיום אנו חיים בעידן של "התפוצצות" מידע ומוצפים בעודף מבלבל ולא מבוקר של מידע זמין המוצג הן ברשת האינטרנט והן בפורמט של ספרים. האתגר המרכזי שנובע מכך הוא הצורך בפיתוח שיטות לניווט והתמצאות במבוכי המידע הקיים. ברצוני לשתפכם בתוכנות ראשוניות על אופי השיטה לארגון המידע הנדרש לנו כחוקרים בתחום הגנאלוגי:

* מידע מועיל: יש להתמקד במידע שהוא "לתועלת" החוקרים, דבר הדורש סינון של מידע ולא אגירה של כל טקסט אף אם כותרתו היא

כחוקרת גנאלוגית בראשית דרכה, ברור לי כי ה'טקסט', על שלל מופעיו, הוא בו זמנית ה'כלי' וה'מהות', החשובים ביותר לפענוח סודות וחידות משפחתיים. ב'טקסט' כוונתי לכל צורת הגשה של מידע כתוב – ספר, מאמר, מידע אינטרנטי, רשימות של עולים, תעודות מצהיבות ועוד ועוד. ובמקרים רבים, בהעדר אנשים שיעידו (כי כשכבר בשלנו ואנו רוצים לשמוע על הסיפור המשפחתי – הם כבר אינם...) – המילה הכתובה היא כמעט הדרך היחידה לעקוב אחר הרמזים שהם השאירו לנו מעבר לזמן.

מכאן, מההכרה בחשיבות המידע הכתוב לחוקרים, צמחה המוטיבציה המרכזית שלי לניהול ה'ספרייה' בחג'י ירושלים. עם זאת, מהנחותיי היסודיות הן שלא

"גנאלוגיה". שאלת 'מלין הדולר' היא מהי 'תועלת גנאלוגית'? מהו גוף הידע הגנאלוגי היסודי ואיך נגדיר את מפת המושגים הגנאלוגית הבסיסית? מהו טיב המידע וההיקף הנחוץ? גם אם כל חוקר מעבד את המידע לפי מיומנותו וצרכיו - איך נותנים מענה לאיתור ולאחזור מידע רלוונטיים לחוקרים בעלי התמקדויות מחקריות שונות? האמת היא שעדיין לא מצאתי תשובה מניחה את הדעת ואני מזמינה אתכם לסייע בעיבודי החשיבה על סוגיות אלה.

* מגוון פורמטים: יש צורך במידע הבא בפורמטים שונים – הן מקורות אלקטרוניים והן מודפסים. דבר שכמובן מצריך את הפלטפורמה הטכנולוגית שבאמצעותה מסופק המידע.

* מידע אמין: שאלת אמינות המידע היא חמקמקה מאוד בענף כמו שלנו. מאחר ואנו מסתמכים פעמים רבות על מקורות אורליים ועל חומרים אוטוביוגרפיים קשה להגדיר מה פירושה של אמינות במחקר גנאלוגי. עם זאת, נדרשים ברירה והערכה בקורתית של כל מידע שאנו מקבלים וכן בחינה של מהימנות מקורותיו על מנת שאפיק המחקר לא יסטה למחוזות שהייתי מכנה אותם 'מומצאים'.

* זמינות המידע: על המידע להיות מוצג בדרך בהירה, נוחה לאיתור ואף קלה למשלוח. זאת תוך הבנה של היבטים אתיים וחברתיים הנוגעים לנגישות למידע ולשימוש בו.

* התמחות ויחוד: ישנה חשיבות מכרעת להחלטה באיזה מידע מתמחה חג"י כממוקם בישראל. וזאת לא רק מכך שמסייגים צומחת יצירתיות (זאת אומרת: מגבלות מחייבות התמקדות בשאלת "מה מייחד אותנו ומה ביכולתנו לעשות") או בשל הצורך במיקסום הניצול של משאבים קיימים. ההתמחות חשובה לנו בשל המחויבות להגדרה עצמית – מי אנחנו ומה אנו יכולים לעשות הכי טוב ובמקצועיות גנאלוגית.

מכל אלה אני טוענת כי ארגון המידע הכתוב של חג"י אינו יכול להיות כשל ארכיון (שעיקרו – אכסון מידע ולרוב אוספי מסמכים) או כשל ספריה (שעיקרה – קטלוג ספרים, מיונם וניהול ספריה). נדרש כאן מבנה מסדר שמאפיין יותר מרכז מידע – מאתר, סוקר, מאנדקס ומנהל רשומות מידע בתחומי העיסוק הגנאלוגי, מטפל בבקשות מידע ובמתן שירותי מידע איכותי ומהיר לשימוש של החוקר.

עוד נראה לי כי נדרש כאן תפקוד אקטיבי ואינטרקטיבי יותר מאשר של ספרנות גרידא. מנהל מרכז המידע – המידען – נדרש לסייע לחוקר החל משלב הגדרת משימת/שאלתת החיפוש, המשך בהכרת כלי החיפוש ומקורות המידע (על יתרונותיהם וחסרונותיהם) ובניווט ביניהם לאיתור ולאיסוף המידע הנדרש לחוקר, וכלה בכך שעליו להפגין יכולת ברירה והערכה של המידע לפי קריטריונים שונים ובהשוואת מקורות שונים. לצורך כך נדרשת כפי שכתבתי לעיל עבודת ארגון פרלימינארית של המידע, קטלוגו ומיונו באופן שיהיה אפשר להתמצא בו ולאחזרו, כמו גם להציגו באופן קריא ובהיר ולהנגישו בקלות.

תרגמתי את התובנות הראשונות שלי על השיטה לארגון המידע הגנאלוגי לכדי חזון וכיווני פעילות עתידיים והוא מוצג לפניכם כאן (כמו גם באתר הגנאלוגית הישראלית):

מרכז המידע (מ"מ; IC) הגנאלוגי בכל סניף של חג"י יספק לחוקר/ת את המידע הראשוני והכלים הבסיסיים למחקר, בחינת "ואידך זיל גמור" (מכאן צא ולמד).

כממוקם בישראל, המ"מ יאגור את המידע בישראל העוסק ב"שמות", "אתרים" ו"זמן" יהודיים. המידע יוגש בשני פורמטים: האחד, ספרים וחומר מודפס, ורובו – כמידע מקוון.

במתכונת ממוקדת זו, המ"מ יהיה בנוי מארבעה "שערים": שער הליבה, שער היוחסין, שער חג"י, שער ישראל.

"שער הליבה" יכלול ספרי ליבה גנאלוגיים, "שער היוחסין" יכלול ספרי יוחסין, משפחות ואתרים, "שער החברה הגנאלוגית הישראלית יכלול חומרי מחקר של החברה הגנאלוגית בארץ ומחוז"ל, ו"שער ישראל" יכלול מקורות מידע וחומרים גנאלוגיים המצויים בישראל.

מ"מ הוירטואלי ימוקם באתר חג"י. הוא יקוטלג על פי אותן קטגוריות ובתוספות של מידע מקוון. הספרים והמידע המקוון ימופתחו ויעמדו לרשות החוקרים הן באתר החברה והן כקטלוג מודפס. חלק מהמידע יוגבל לרשותם ולשימושם הבלעדי של חברי חג"י.

מידע/נית החברה (IL) הגנאלוגית יסייעו לחוקרים באיתור, חיפוש והתמצאות במידע הנדרש לצורך מחקר גנאלוגי, בהנגשתו ובפישוט מידע מורכב.

בטור שלי ב"שרשרת הדורות" אמשיך לפתח את הסוגיה של המידענות תוך שימת דגש על הצגת כלים

ומקורות מידע לשימוש החוקרים. כיווני מחשבה נוספים, ביקורות והצעות יתקבלו בשמחה.

מריאנה קרונפלד זכידוב נשואה לאבא שאול זכידוב ומתגוררת בירושלים. לומדת לתואר שני ללימודי מחשבת ישראל באוניברסיטה העברית, ועובדת

בסוכנות היהודית במחלקה לחינוך כמנהלת תחום פיתוח ביחידת מחקר ופיתוח. מבחר מפרסומים שערכה: "מחשבות ישראל" (2001), "זה ישראל ואנוהו" (2005), תוכנית הליכה של המחלקה לחינוך (2007). מידענית החברה הגנאלוגית ואחראית על מרכז המידע בסניף הירושלמי.

מה תרומתו של השימוש בקובצי PDF לחברי החברה הגנאלוגית הישראלית (חג"י)?

רוז פלדמן

- * יש מנועי חיפוש באינטרנט המסמנים את המושגים המבוקשים בתוך המאמרים המשתמשים בתבנית PDF באינטרנט.
  - * הקבצים בפורמט זה מאפשרים להגדיל את האותיות ב-6400%, דבר המסייע לאנשים בעלי קשיי ראייה.
  - * הקבצים מאפשרים קריאה בקול רם במחשבים שיש להן פונקציה כזו.
  - * הקבצים מבטיחים קריאת מאמרים בלי דפים חסרים ובלי הערות שולים של קוראים קודמים.
  - * הקבצים נגישים מכל מקום, לא רק בספרייה ובביתך.
  - * הקבצים פותרים את בעיית אחסון הירחונים.
  - * חיסכון בהוצאות דפוס, מכיוון שהקבצים אינם מודפסים בבית דפוס. הדפסת שרשרת הדורות על נייר שלוש פעמים בשנה דורשת הוצאה של יותר מ-50% מהתקציב השנתי של החברה הגנאלוגית הישראלית.
  - * ירידה ניכרת בהוצאות משלוח בדואר ע"י החברה הגנאלוגית הישראלית (כי כמעט ולא יהיו הוצאות).
  - * אי הדפסת עותקים על נייר תאפשר הוספת תמונות צבעוניות וטבלאות.
- נגד**
- * יש המעדיפים לקרוא חומר מודפס ולא לקרוא מעל גבי מסך המחשב.
  - * אנשים שומרי שבת אינם משתמשים במחשב בשבת.
- היום בעולם המחקר גדל והולך מספר הפרסומים המופיעים בקובצי PDF. פירוש האותיות PDF תבנית מסמך נישא. הבעד והנגד של שימוש בקבצים אלה לרבות האפשרות להפיץ בעזרתם את שרשרת הדורות יוצגו פה, בתקווה שאלה שאינם מתלהבים מהשימוש בקבצים אלה יהיו פתוחים יותר לרעיון בעתיד.
- קבצי PDF הומצאו על ידי חברת אדובי מערכות לפני יותר מחמש עשרה שנה ומאז היא ממשיכה לפתח אותם. תבנית זו מאפשרת למייצר לכלול את כל המידע במסמך אחד ולהציגו כמעט בכל מערכת הפעלה, ובכל פורמט. חברות, ממשלות ואנשים פרטיים מסביב לעולם סומכים על תבנית זו כדי להעביר את רעיונותיהם וחזונם. אפשר להעלות מסמכי PDF לראותם ולהדפיסם בכמעט כל מערכת הפעלה: מקינטוש, חלונות של מיקרוסופט, אוניקס, ואחרים. הקבצים נראים כמו המסמך המקורי ושומרים על מקור המידע – טקסט, ציורים, וידיאו, תלת מימד, מפות, גרפיקה צבעונית, צילומים ואפילו היגיון עסקי – ואין זה משנה באיזו אפליקציה הם נוצרו.¹
- בעד**
- * התוכנה הדרושה לקריאת הקבצים ניתנת בחינם. Acrobat Reader.
  - * עדכונים של התוכנה ניתנים בחינם.
  - * אפשר לצפות ולהדפיס את הקבצים בצורה וירטואלית בכל מערכת.
  - * הקבצים קשורים לאתרים באינטרנט, וכשצופים בקובץ, הקישורים פעילים.
  - * הקבצים מאפשרים לערוך חיפוש מילים בתוך הקובץ.

1. <http://www.adobe.com/products/acrobat/adobe.pdf.html>

* רוב הירחונים המדעיים מופצים בגרסת נשא, ונמצאים בפורמט זה בספריות של האוניברסיטאות. בכל ספריה גרסת נשא מיועדת רק לאנשי סגל ותלמידים.

* באתר חברה חג"י תהיה "פינת חברים", וכל חבר יקבל קוד וסיסמה אישית. גרסת הנשא של שרשרת הדורות תאוחסן ב"פינת החברים".

יש הרואים בפורמט זה את הדרך לעתיד ויש שעדיין מתנגדים. אנחנו מקווים שהסבר זה יסייע למתנגדים להבין את השינויים המהירים המתרחשים בתחום של פרסום מידע ויעודד אותם לעשות שימוש מושכל בפורמט ה-PDF.

רוז פלדמן הינה חברה בחברה הגנאלוגית הישראלית וחוקרת מאז 1985 את שורשי משפחתה הכוללים צאצאים ומשפחותיהם בארבע יבשות. היא מנהלת את האתר של החברה הגנאלוגית הישראלית ופעילה בצוות בוני המאגרים של החברה הגנאלוגית לישראל (חג"י).

<http://www.tau.ac.il/~rosef/>

* הדפסת מאמרים תעשה במדפסת של כל אחד בביתו.

* יש אנשים החושבים שהשימוש בקבצי נשא אינו יוקרתי.

* כ-2% מחברי חג"י הם חסרי מיומנויות מחשב.

תשובות לנקודות נגד

* הירידה הצפויה בהוצאות דפוס ודואר תשתקף בהורדת דמי חברות, ויקל לצרף חברים חדשים.

* הירידה בהוצאות דפוס ודואר יאפשרו פרסום שרשרת הדורות ארבע פעמים בשנה.

* חברים יכולים להדפיס את המאמר בשפה המועדפת עליהם או לבחור לא להדפיסו כלל.

* לחברים המעדיפים גרסה מודפסת, נבדקת האפשרות להדפיס עותקים בתשלום. פתרון מסוג זה ישרת את הספריות המעדיפות לקבל גרסה מודפסת.

מחקר מקוון

<http://juifs.du.pape.free.fr/>

גיימס מונטל

MAYRARGUES, MILHAUD, MOISE, MONTEL, MONTEUX, MOSSÉ, NAQUET, ROQUEMARTINE, VALABREGUES, VIDAL

מרביתם, שמות יהודיים החוזרים בכל רחבי פרובאנס. הרישום המוקדם ביותר הינו בשנת 1390. יתכן שזהו בסיס הנתונים הגדול ביותר בעולם הגנאלוגיה של משפחת כרמיה עם 680 יחידים.

ז'אן פול בורלאק העלה את האתר ב-2006 ומתחזק אותו בקביעות. האתר מבוסס על מחקר גנאלוגי של ז'אן קלוד כהן שכתב את "המילון של יהודי קומטאט ונסין" (*Dictionnaire des Juifs du Comtat Venaissin*). באתר יש קישור לאתר הבית של עבודתו של כהן המכיל הסברים אודות שמות יהודי האפיפיור ואת הסיפור ההיסטורי שאינו נמצא באתר של בורלאק.

בנוסף לכך שהאתר הועלה ברשת במבנה של בסיס נתונים, הוסיף בורלאק מימד חדש לחלוטין בכך שהוסיף למעלה מ-5000 תמונות של מסמכים

אתר זה מוקדש לרישום צאצאי היהודים של האפיפיור. המונח היהודים של האפיפיור מתייחס ליהודים שחיו בפרובאנס במחוז Comtat Venaissin ונהנו מהגנה ומפריבילגיות שניתנו על ידי האפיפיור החל מהתקופה בה עבר האפיפיור להתגורר באביניון בסביבות 1300 ועד המהפכה הצרפתית.

בבסיסו של האתר מסד נתונים המכיל שמות של 1700 משפחות וכ-9600 יחידים.

למרות שהמחוז קטן מאד מבחינה גיאוגרפית, מכיוון שיהודים היגרו משם במשך מאות שנים, האתר הוא כלי חיוני לכל מי שמחפש את שרשי משפחתו בדרום צרפת ובצפון מערב איטליה.

חלק מן השמות הנפוצים הם:

ABRAM, ALPHANDERY, ASTRUC, BAZE, BEAUCAIRE, BEDARIDE, BENSUSAN, BLOCH, CAVALLION, COHEN, CREMIEUX, DELPUGET, DIGNE, LAROQUE, LEVI, LEVY, LION, LISBONNE, LUNEL, LYON, MAYER,

מקוריים, כולם בפורמט JPG. זהו אחד הסממנים היותר חשובים של אתר זה.

כך, עבור כל יחיד, ניתן לראות את התעודה המקורית של לידתו, נישואיו ופטירתו. בנוסף למסמכים אלה קיימים עוד מסמכים שיש להם חשיבות גנאלוגית עבור חלק מן האנשים. למשל, ההצהרות הידועות לשמצה שחויבו בהם היהודים ב־1941 על ידי משטר וישי. בהצהרות אלה, אזרחים יהודים מסרו פרטים אישיים והצהירו כי הם יהודים. בחלק מהם יש ביטויים רגשיים לכך שאנשים התייחסו לדורות אחורה של אבות יהודיים. (דוגמאות נוגעות לב באופן מיוחד הם של נעמי מוסה ומקסים כרמיה).

בורלאק ממשיך לעדכן את האתר לעיתים קרובות ומוסיף מסמכים חדשים ואנשים נוספים. הוא ערך מחקר מדוקדק של הארכיב של Bouches-du-Rhone והארכיב של מרסי בו הוא מתמקד ברישום נישואים בין השנים 1793 ל־1907, מסמכי לידה, נישואין ופטירה באקס אן פרובאנס בין השנים 1793-1904 ורישומי נישואין ב־סלון דה פרובאנס בין השנים 1793-1904. חלק ניכר מהמידע נתרם על ידי גנאלוגים, נוספים על בורלאק, שחוקרים את יהודי האפיפור.

האתר מציע שני ממשקים שונים לראות את המידע. הראשון הוא בפורמט OXY-GEN והשני הוא בפורמט ה־PhpGedView. העדפתי האישית היא לפורמט הראשון מפני שהוא מהיר, קל לניווט וידידותי למשתמש. כמו כן, קל לקרוא בו את הכתוב לגבי כל יחיד. אמנם, אין לו אפשרות חיפוש אבל שימוש באינדקס וציון שמות משפחה, יחידים, מקומות ואירועים מאפשרים איתור קל.

באופן כללי, ממשק ה־PhpGedView הוא איטי יותר מכיוון שהוא מריץ את השאלות לפני שהוא מעלה את העמוד. לעיתים, זמן ההמתנה הוא מספר שניות בכדי ליצור את הגיליונות המשפחתיים.

אלו מכם שאינם דוברי צרפתית כשפה ראשונה, יכולים לעבור למספר שפות נוספות כגון:

אנגלית, עברית, איטלקית או ספרדית.

עבור חוקרים גנאלוגים המתגוררים בישראל – אתר זה מהווה תרומה מרכזית למחקר מקוון מפני שהמסמכים המקוריים עצמם ניתנים לצפייה והורדה ברשת ללא תשלום ואין צורך לבקר בארכיונים רחוקים.

בנוסף, האתר משלים ארכיונים נוספים הנמצאים בישראל. למשל, בית התפוצות מכיל חלק נכבד מהגנאלוגיה של משפחת מוסה המשוייכת למשפחת מוסה של יהודי האפיפור.

לאילו שהחלו מחקר על יהודי האפיפור או על משפחות צרפתיות או כאלו שמקורן בפידמונט, כדוגמת אלו הרשומות בארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי, אתר זה יעניק קשור חשוב נוסף.

גיימט מונטל הוא פֶּתָב טכני בחברה להנדסת תוכנה בירושלים. הוא בעל תואר ראשון בפיזיקה מהאוניברסיטה של ארקנסו בארצות הברית ותואר שני בלימודים גרמאניים (Germanic Studies) מאוניברסיטת אינדיאנה. תחומי ההתענינות שלו בגנאלוגיה יהודית כוללים את איזור פרובנס בצרפת, יהודי האפיפור, חבל פיידמונט-סבויה באיטליה וקהילות שונות באיטליה. ניתן להיות איתו בקשר בכתובת דוא"ל: monteljames@gmail.com

חיפוש כללי	
____	הכנס תנאי חיפוש
☒ שמות משפחה של אנשים ☐ שמות משפחה של משפחות ☐ מקורות	חפש
☒ סנן חלק מהנתונים שאינם של חקר המשפחה ☐ ללא פילטר	פילטר סינון
☐ הראה אנשים/משפחות קשורים	שותפים
☒ Descendants des Juifs du Pape et leurs Alliés Juin 08 ☐ Descendants des Juifs du Pape et leurs Alliés Mai 08 ☐ Descendants des Juifs du Pape et leurs Alliés Mars 08	מאגרי נתונים בהם יש לחפש
חיפוש סאונדקס	חיפושים אחרים

זאת, נראה כי טפסי המפקד היחידים ששרדו הם טפסי המפקד שנערך בירושלים. לאחר סריקת כל המסמכים, מידע על המפקד יהיה נגיש במסגרת מערכת המחשוב של הארכיון, בנוסף למידע הגאולוגי הנוסף הקיים בארכיון.

במסגרת תוכנית דיגיטציה רחבה שעובר כעת הארכיון הציוני המרכזי, יסרקו תשעים הכרכים המכילים את טפסי מפקד האוכלוסין שנערך בירושלים בקרב האוכלוסייה היהודית בשנת 1939.

מפקד זה נערך כחלק ממפקד כלל ארצי שמטרתו הייתה לספק מידע עבור גיוס לצבא הבריטי. יחד עם

מרכז פאול יעקובי

שלום רובינשטיין, סגן מנהל

השלוחים של המאה הקודמת והמשיך עד ליום מותו. כעת האוסף שהוא תרם לספריה הלאומית נמצא בחמישים קרטונים. מרכז יעקובי נמצא בתהליך קיטלוג ממוחשב. באוסף מוזכרים מאות שמות וחומר היסטורי רב.

המרכז הוא חלק מהמרכז העולמי לחקר גאולוגיה יהודית ונמצא בבניין של הספריה הלאומית בגבעת רם. ד"ר יעקובי נולד בקינסברג, פרוסיה המזרחית ב-1911 ונפטר בירושלים ב-1997. הוא בין האבות של חקר גאולוגיה יהודית והתחיל את מחקריו בשנות

לא את האמחה

מרתה לב-ציון — לטביה

פעמיים על השמות שמופיעים ברשימה. אני מציעה להתחיל בעיר ריגה ואחר כך להרחיב את החיפוש. אם יש צורך, אפשר לחזור על החיפוש לגבי ערים אחרות המופיעות בתפריט הגלילי (pull down menu).

התוצאות שמתקבלות יכולות להיות מפורטות מאוד — שם הנוערים, שם בן הזוג או בת הזוג, שם ההורים, תאריך ומקום הלידה, העיסוק וכדומה, או מצומצמות ביותר — רק השם והמין, מבלי יכולת לדעת אם זהו אכן קרוב המשפחה שמחפשים או מישהו אחר בעל אותו שם.

לאחרונה העלה הארכיון של לטביה לאינטרנט חלק ממסדי הנתונים שלו. כדי להשתמש בהם יש להירשם, ואז ניתן לגשת לרשימות רבניים של לידות, פטירות, נישואין וגירושים. כתובת אתר האינטרנט היא: <http://www.lvva-raduraksti.lv/en/menu/lv/7/ig/7.html>

ש: משפחתי היא מקורלאנד (Courland), שהיא חלק מלטביה. זה זמן מה מעסיק אותי החיפוש אחרי קרובי המשפחה ובניית עץ המשפחה שלי. השתמשתי בכל מסדי הנתונים של לטביה וקורלאנד שמצאתי ב-JewishGen ובדקתי גם את דפי-העד ביד ושם, אבל עדיין חסרים לי שמות של אנשים שאין לי כל מידע על גורלם. איפה אפשר להמשיך לחפש?

ת: זו התחלה טובה! מידע על גורלם של תושבי לטביה בעת מלחמת העולם השנייה ניתן למצוא באתר האינטרנט:

<http://names.lv/cgi-bin/names?lang=en>

מסד הנתונים הזה הוא פרויקט משותף של הארכיון של לטביה וה"תוכנית ללימודי יהדות" של אוניברסיטת לטביה. אמנם השימוש באתר זה קצת מסובך: לא ניתן פשוט להיכנס שם ולחפש, אלא יש לבחור עיר, להכניס את השם שמחפשים וללחוץ

עם הכניסה לאתר, אפשר לקבל את רשימת המקומות שניתן לחפש בהם. מאחר שהאתר הוא בתהליך הקמה, עדיין לא ניתן להגיע לרשימות שבכל המקומות.

הרישומים הם בכתב יד, בעברית, גרמנית ורוסית. במקומות רבים בעולם – אבל לא בישראל – אפשר לגשת לספריית המורמונים שבסביבה (Family

לבסוף, אפשר גם להתקשר ישירות עם הארכיון של לטביה. חברי הצוות שלהם בקיאים מאוד בחומר והם עושים עבודה יסודית ובמחיר סביר.

א. הארכיון ההיסטורי הממלכתי של ליטא:
Lietuvos Valstybes Istorijos Archyvas (LVIA)
Gerosios Vilties 10
Vilnius LT-03134, Lithuania

ד"ר רוז לרר-כהן – ליטא

הפספורטים הפנימיים מהשנים 1919-1940 מקאונס, אזור קאונס ויונאבה (Jonava). כל הרישומים שלהם מתייחסים לערים ועיירות שהיו במחוז קובנו (Kovno Gubernia), שכלל בזמנו את רוב השטח של ליטא. גם ארכיון זה אינו מבצע מחקר, אולם יהיה מוכן לעשות העתקים ולשלוח, על פי בקשת החוקר. ניתן לכתוב באנגלית וגם התשובה תהיה באנגלית. אפשר גם לשלוח דואר אלקטרוני לארכיונאי הראשי Vitalija Gircyte, Chief Archivist, לפי הכתובת .gircyte@archyvai.lt. אין לצפות לתשובה לפני חמישה או שישה חודשים.

ב. הארכיון האזורי, קאונס (קובנו):
Kauno Apygardos Archyvas
Maironio 28A
Kaunas LT-44249, Lithuania

הארכיון מכיל רישומים בסיסיים מלפני שנת 1940, רישומים של מפקדי אוכלוסין וגם רישומים מסוגים אחרים, כולל מספר מצומצם של רישומי פספורטים פנימיים מלפני 1914. כל הרישומים היהודיים (למעלה מ-500,000) צולמו על ידי המורמונים, חוץ מ-250,000 הרישומים שהועברו בינואר 2002 מארכיון (ב). רישומים מועברים אלה הם בעיקר מהשנים 1922-1939, אבל חלק מהם מוקדמים יותר, אפילו 1881.

ג. הארכיון הממלכתי המרכזי של ליטא:

Lietuvos Centrinis Valstybes Archyvas
Vilnius 10102, Lithuania
Tel: 370/52/47-78-29; Fax: 370/52/76-53-18
E-mail: lcva@takas.lt

מחקר: הארכיון אינו מבצע יותר מחקרים. הם מוכנים להכין העתקים של מסמכים השייכים למשפחת המבקש, תמורת תשלום. יש לכתוב אל:

Galina Baranova, Deputy Department Manager
g.baranova@lvia.lt

ד. הארכיון האזורי, קאונס (קובנו):

ארכיון זה כולל את הארכיון האורקולי של ליטא. כל בקשה לחיפוש בארכיון יש לשלוח בכתב (לא בדואר אלקטרוני), מלווה בחתימה אישית. בהמשך ההתכתבות אפשר להשתמש בדואר אלקטרוני. הארכיון מכיל רישומי בתי ספר, בקשות לפספורטים פנימיים, רישומי בתי סוהר, וכן רישומים שונים מתקופת העצמאות בליטא, 1919-1940. כמו כן כלולים בארכיון צילומים מקוריים רבים כגון צילומים של 1222 יהודים מאזור וילנה שגויסו לצבא הרוסי בשנים 1900-1914, וצילומים רבים של אזרחים יהודים בליטא שצולמו בשנות העשרים והשלשים של המאה ה-20. אם מבקשים העתקים של מסמכים, יודיע הארכיון מה התשלום הנדרש.

Kauno Apygardos Archyvas
Maironio 28A
Kaunas LT-44249, Lithuania

ארכיון זה מכיל בעיקר רישומים מלפני 1915: מפקדי אוכלוסין, סוגים שונים של רישומי מיסים, רישומי גילדות (ארגוני עובדים), רישומי בתי משפט ורישומים מסוגים אחרים. הארכיון מכיל גם את רישומי

סקירת ספרים

סקירה מאת: פאול קינג

מוד בר, את שהלהבות לא כילו, 2008, 195 עמ',
הוצאה עצמית

Review by Paul King

Maud Beer, *Let the Flames Be Not Extinguished* [את שהלהבות לא כילו] 2008, 195 pp. Private Publication.

ספרה של מוד בר את שהלהבות לא כילו מצטרף לרשימה מכובדת של זכרונות משפחתיים ועדויות של יהודי צ'כיה שניצלו מהשואה.

המניע לכתיבת הזכרונות היה תמיד קיים אבל הביצוע חייב שבירת מחסומים רבים. "רק עתה", היא כותבת במקום כלשהו "אני מעזיה לכתוב על מצב של מבוכה גדולה" שנבע מחוסר תנאים סניטריים בגטו. לקח לה שנים לחקור את המסמך המעיד על מות חברה היקר אליו הייתה קשורה באופן אינטימי לפני ובמהלך ההסגר בטרזין. אולם, כתיבתה מעידים על זיכרון יוצא דופן שלא יכלו לו לא שני התקפים של מחלת השינה ולא משק כנפי מלאך המוות שרחפו מעליה.

אחרים לא נהנו מן הפריבילגיה המכונה "מריאנקה שכחה הכול אחרי טרונשטדט", אפילו שפת האם שלה נעלמה כלא הייתה (שלא כמו אצל ניצולים אחרים). היכולת להעלות את הדברים על גבי נייר החלה רק בשנת 1977 וההוצאה הצ'כית יצאה לאור ב-2005 בסיוע המוזיאון המוניציפאלי בפרוסטג'וב (פרוונץ בגרמנית) והקהילה היהודית בפראג.

על אף שיש בספר התייחסות לאירועים עכשוויים, זה איננו ספר זיכרון היסטורי כי אם ספר זיכרון בין דורי. הוא מתייחס לקרובי משפחה זכורים ובלתי נשכחים ומכרים והוא מגלה, "מה היה שם" ולא את ה"שוב לא קיים".

זהו זיכרון שמח' לא מפני שהוא בוחר בניצחונות הקטנים של הטרגדיות הגדולות, אלא מפני שהוא מכיר בכך שמה שהוא זוכר אכן היה קיים.

את הזיכרונות ניתן לחלק לשלוש תקופות כרונולוגיות: משפחה ושכונה בפרוונץ לפני הגירוש. חלק זה מכיל תרשימים תמציתיים של

קרובי משפחה והכריות שגרתיות של משפחת סטקלמאכר. חוקרי משפחות המעוניינים בתושבי עיירות מורביה ימצאו מידע יקר ערך על תקופת טרום המלחמה, אם כי אין מדובר במידע מכליל לגבי משפחות יהודיות. עד כמה שהרשימות הן אישיות, יש להן השפעה דרמטית על הקורא הנחשף לגורלה ההולך וכלה של הקהילה.

החלק השני מתייחס לחיים בטרונשטדט והוא, מהווה לדעתי, עדות מהאינטימיות וגילוי הלב שנכתבו אי פעם. החלק השלישי חולף על פני תקופת השחרור מהגטו, החיים בצ'כוסלובקיה בהכנות לעליה לארץ ישראל ובניית משפחה בארץ.

הספר זרוע "יהלומים" כגון מקור שם המשפחה Husserl, המליצות המתארות את המפגש בין תושבת דרזדן שעירה ותושביה נפגעו עם השוהה במחנה טרוזין ששמעה את ההפצצות מתוך המחנה ושיוועה לשחרור קרוב, החשיפה הכנה של רומן הנעורים, פציעת אולינקה שכמעט מנעה ממנה הצטרפות למשפחה בטרזין אך הביאה שמחה במהלך ואחרי הכליאה, אין ספור סיפורים על סיכון, חרטה והחלמה המסופרים אל מול רקע מופלא של חיי היום יום.

זהו מצג למה שרנה שאר היה אומר: אנשים רגילים יודעים שהכול אפשרי.

תחושת האבדן בספר טבועה באמנות ההיזכרות. העדות של מוד בר מהווה התרסה להרס, התרסה מול אבדן שאינו בר תיקון, היא מהווה היכל קבורה ספרותי ואבן גולל של הנצחה.

נוכחות הנפקדים/נעדרים מועצמת בכישרון באמצעות תמונות, שירה, התכתבות ומרוככת על ידי שרידותה של מוד, אחותה ואמה המלוות את הקורא במסע כולו.

אסיים ביקורת זו בתובנה של חנה ארדנט ש"גם ברגעים השחורים ביותר, מותר לנו לצפות להארה... שתגיע מכיוונם של אנשים ונשים שחיהם ועבודתם יציתו ולו להבה חלשה בכל מצב ונסיבות ויקרינו עלינו במשך חייהם" עבור חלון מואר זה של קרבת דם וידידות, עלינו להודות למוד בר.

סקירה מאת: רוז פלדמן

Exiled to Palestine: The Emigration of Zionist Convicts from the Soviet Union, 1924-1934 by Ziva Galili and Boris Morozov, Routledge, 2006

ואת השינויים שהתרחשו במעמד בתוך המערכת הפוליטית בברית המועצות משנה לשנה. מתוך מידע זה אנו לומדים על הרקע הפוליטי של האנשים שהשפיעו וכיוונו את החברה והתרבות הישראלית.

לאלה מכם החוקרים קרובים שעלו לארץ בתקופה זו, הספר הינו אוצר של מקורות בהם ניתן לחפש מידע. הספר מבוסס על מקורות ישראליים, בריטיים וסובייטיים. הוא חלק מסדרת הספרים של המרכז ע"ש קאמינגס ללימודי רוסיה ומזרח אירופה והוא מתועד היטב עם הערות שמציינות את המקורות של כל עובדה בסוף כל פרק. בין המקורות שהוזכרו נמצאים יומנים אישיים שפורסמו בעברית, ספרי מחקר, מאמרים מהעיתונות, ושמות של תיקים בארכיונים בארץ: הארכיון הציוני המרכזי, המכון לחקר תנועת העבודה והחלוץ על שם פנחס לבון, המחלקה לכתבי יד של הספרייה הלאומית, יד טבנקין, קיבוץ אפיקים וגנזך המדינה.

ספר זה מגולל את הסיפור של כ-3,000 פעילים ציונים בברית המועצות שהורשו לעלות לארץ ישראל בתקופה של העלייה הרביעית. הספר מציג לפנינו את המושג "הגירה כתחליף" substitution immigration. "הגירה כתחליף" היתה סידור בין הממשל הסובייטי וגורמים בארץ ישראל שאפשר לאסירים שגודונו לתקופות של גרוש פנימי להגר לפלסטינה במקום לרצות את העונש. על אף שלא כל העלייה הרביעית הגיעה לארץ באמצעות הסדר זה, הספר חושף בפנינו מה קרה בברית המועצות באותה תקופה. הספר מאפשר לנו להבין את ההבדלים בין הזרמים השונים של הפעילות הציונית באותה תקופה

כתבי עת גנאלוגיים זרים

סיכמה: מטילדה טג'ר

לבסוף סיכמה העורכת, לורנס אבן-צור-חזן (Laurence Abensur-Hazan) את ספריהם של מיסיונרים נוצרים משנת 1820 בחלקם הדנים בדיוויהם על הקהילה היהודית שבטוניסיה. כמו בכל חוברת, גם חוברת זאת מסתיימת בתקצירי המאמרים ביהודית-ספרדית.

Revue du Cercle de Genealogie Juive No. 96

Octobre-Décembre 2008

אחד מארבעת המאמרים המהווים את החוברת הנוכחית דן ביהודי אלג'יר הבריה.

מתאר המחבר, פיליפ דנן (Philippe DANAN) כיצד חתמו 16 מנכבדי העיר על עצומה בשנת 1831, חודשים אחדים לאחר כיבוש העיר על ידי צבא צרפת.

מסופר כיצד מינה המושל הצבאי, הגנרל קלוזל (Clausel) את הסוחר היהודי הנודע, יעקב באקרי (Bacri) כ"ראש האומה", דהיינו ראש הקהילה היהודית של אלג'יר. בהיות יעקב באקרי אישיות לא

ETSI, Vol. 11, No. 42, September 2008

מאז ייסודו של כתב עת זה, המאמרים שפורסמו בצרפתית או באנגלית זכו לתקציר מורחב באנגלית או בצרפתית. לפי בקשת הקוראים, החל מן החוברת הנוכחית, המאמרים מתורגמים במלואם.

המאמרים שבחוברת הנוכחית מבוססים כולם על תעודות שנמצאו בארכיון כ"ח שבפריז. תעודות אלה מאפשרות לנו לגלות את תולדות כ"ח לבנים שבקהיר בסוף המאה ה-19 ואת המשפחות שתרמו לפתיחתו. מובאת רשימה של היהודים המקומיים שאכן היו מעוניינים לשלוח את ילדיהם לבית הספר שתוכנן.

הודות למקור הבלתי נדלה המהווה ארכיון זה, אנו למדים על עליית דם שהתחוללה בעיר דאמנהור שבמצרים ב-1877. מובא כאן במלואו דיווח על האירועים מפי עטו של עד ראיה, התעשיין והנדבך מוסה סרוסי (Seroussi) המכונה מתתיה נחמן.

עדיין באיזור המזרח התיכון, ארכיון זה מגלה לנו פרטים על הסגל שעבד בבית החולים רוטשילד שבאיזמיר (תורכיה) בשנת 1911.

ניתחה הפליאוגרפית, הגב' אליאן רוס-שול (Eliane Roos-Schuhl), את חתימותיהם של ששה-עשר הנבדלים על גבי מסמך העצומה. מעניין לציין שכמעט לכולם חתימה כפולה, באותיות עבריות ובאותיות לטיניות.

בנימה אישית, יורשה לי להוסיף כי צילום חלק העצומה הכולל את החתימות, איפשר לי להכיר את חתימתו של הסבא רבא-רבא-רבא שלי מצד אבי אמי!

אהודה על הקהילה, חתמו ששה-עשר מנכבדי העיר על עצומה למען הדחתו של באקרי. העצומה הוגשה העצמה אל המושל הצבאי הצרפתי החדש, הגנרל ברתזן (Berthezène) שבא למלא את מקומו של הגנרל קלוזל.

בעקבות עצומה זאת בוטל התפקיד של "ראש האומה" וסולק כליל באקרי מן החיים הפוליטיים וכמו כן הוקם גוף חדש "המועצה העברית".

סקירת מאמרים באנגלית

הרייט קסו

שהוא מציע לחוקרים הוא רב יותר מאשר המידע שבמסמכים סטטיסטיים אחרים ברוסיה הקיסרית". המפקד נערך בכל עיר ואחד הפרטים החשובים הוא מקום הרישום. זהו מאמר מעמיק על מפקד אוכלוסין חשוב ביותר.

אדוארד דויד לופט (Edward David Luft) כותב על "אתרי עיתונים וכתבי עת בעלי ערך למחקר הגנאלוגי".

המאמר מביא שני אתרי אינטרנט הנותנים, באמצעות מילות מפתח, גישה לטקסט המלא בעיתונים מהמאה ה-19 וה-20. האתר האחד מופעל על ידי ספריית הקונגרס של ארצות הברית, וכתובתו:

www.loc.gov/ChroniclingAmerica. המאמר מביא את רשימת העיתונים שניתן לחפש באתר, מהשנים 1880-1910.

האתר השני מכיל "עיתונים מהמאה ה-19 בספרייה הבריטית" (British Library). מאחר שהאתר הוא בתשלום, לא ניתנת הכתובת. יש לשאול בספרייה המקומית לגבי אפשרויות הכניסה לאתר.

"שמות משפחה יהודיים באזורים השונים של הקיסרות הרוסית" מאת אלכסנדר ביידר

במאמר מצוין ובהיר זה מתוארים דגמי שמות המשפחה, תוך ניתוח מקורותיהם השונים: שפה, מקומות, שם האב או שם האם, מקצועות, תכונות אישיות, השפעות רבניות וכו'. המאמר הוא מרתק, ומומלץ לכל מי שחוקר את שורשיו באזורים אלה.

אבותינו, כרך 24 מס' 3, סתיו 2008

גארי מוקוטוף עובד עתה על "הצעה לתקן קבוע לרישום שמות, תאריכים ומקומות בבסיס נתונים גנאלוגי" (A Proposed Standard for Names, Dates and Places in a Genealogical Database). כספרנית, אני מצדדת בקביעת תקנים ברישום בספרייה, ונראות לי מאוד ההצעות שבמאמר זה, המבוססות על שנות ניסיון רבות: למקומות רושמים את השם הנהוג כיום, לגברים רושמים את השם החוקי המקובל ולנשים את שם הנעורים. התאריכים הם תמיד לפי הלוח הגרגוריאני. וזהו רק קצה הקרחון בתהליך האחדת הרישום הגנאלוגי. במאמר ניתנים פרטים רבים וכן נימוקים לכל ההחלטות.

ויקטור ערמוני, בנו של פאול ערמוני (Kestenbojm) שנפטר לא מכבר (1932-2008), מגיש באהבה את סיפור המשפחה. פאול ערמוני היה בין מייסדי החברה הגנאלוגית היהודית של ארגנטינה.

ריטה בוגדנובה (Rita Bogdanova) וראובן פרבר (Ruvim Ferber) מציגים אתר אינטרנט המכיל את רשימת יהדות לטביה לפני מלחמת העולם השנייה: <http://names.lu.lv>

"מפקד האוכלוסין הקיסרי ברוסיה, שנת 1897" מאת אלכסנדר דונאי (Alexander Dunai)

המחבר מעיד כי "למפקד 1897 יש, ללא ספק, חשיבות גנאלוגית והיסטורית מיוחדת, מאחר שהמידע

”ארכיון תקופת השואה של ועד העבודה היהודי”
(Jewish Labor Committee) מאת סליאן אמדור-זק
וגארי מוקוטוף

הארכיון נמצא בספרייה של אוניברסיטת ניו יורק.
ה”וועד” נוסד בשנת 1934, במטרה לסייע ליהודים
להימלט מגרמניה הנאצית. התפקיד הראשון של
הוועד היה לאתר קרובי משפחה שיוכלו לתת חסות
לפליטים, וכן לשמש בעצמו כנותן חסות. הוועד אף
פעל להעברת חוק בקונגרס באותו נושא. החומר
בארכיון כולל התכתבויות מסוגים שונים, תצהירים
אישיים, צילומים ועוד, אבל אין מפתח שמות. כדי
להגיע לחומר ניתן להיעזר באתר האינטרנט:
[www.nyu.edu/library/bobst/research/tam/
fa.index.html](http://www.nyu.edu/library/bobst/research/tam/fa.index.html). יש ללחוץ על האות J כדי להגיע
לוועד.

”מקורות גנאלוגיים ליהודי גרמניה הדרומית בתקופת
הטרומ-אמנציפציה” מאת פרידריך ר’ וולמרסהויזר
(Wollmershäuser)

האזורים שהמאמר עוסק בהם היו בעלי אוכלוסיה
יהודית צפופה למדי: אנספאך, באדן, ביירית, חלק
מאוסטריה, נפת אורפאלץ בבאבאריה, מיינץ וכן
וורצבורג. המחבר מציין כי ניתן לחפש בארכיון בשתי
דרכים: לבקר שם אישית, או לשכור חוקר. אפשר גם
לחפש בגוגל לפי שם העיר והמילה Juden ולכתוב
לארכיון העירוני. המאמר מתאר גם אוספים אחרים
שבארכיון.

”מנועי חיפוש גנאלוגיים יהודיים, מסדי נתונים
ורשתות קשרים חברתיים” מאת הנרי בלומברג

המחבר מציג את אתרי האינטרנט ומתאר את
אפשרויות המחקר. יש מדור מעניין על אתרי
אינטרנט אישיים ומשפחתיים. גם האתרים
Geni, Facebook ו-My Heritage מוצגים כרשתות
בעלות פוטנציאל לקשרים חברתיים.

”מוות בוונציה: לחפש את המצבות של משפחות
קאצנעלענבוגן” מאת חיים פרידמן

למידע נוסף ראו את הבלוג של חיים בכתובת:
<http://chfreedman.blogspot.com>

שמות: החברה הגנאלוגית היהודית של בריטניה
הגדולה, כרך 17, מס’ 1, מרס 2009

”שילוב רישומי ITS (ארולסן) עם החומר הארכיוני
בישראל” מאת רוז לרר כהן

לאחר ביקורי השני בארולסן, אני יכולה לאשר
לחלוטין את תיאורי המִחְפָּרֵת לגבי המאגר
שבארולסן. מאמר זה יכול בהחלט לשמש מדריך
לארכיון, שזקוק בדחיפות לנגישות רחבה יותר.

”הקשר של משפחת קולבוסובה” (Kolbuszowa),
מאת דויד קונוויי (David Conway)

עיר זו, הנמצאת כ-150 ק”מ מזרחית לקראקוב, היתה
חלק מגליציה. מאמר זה יכול לשמש דגם לכל מי
שמבקש לתאר את עיירת הולדתו ואת המקורות
המאפשרים את המחקר. המאמר מסתיים במסע
משפחתי, הדומה לסיפורים רבים אחרים על עיירות,
שהיהודים היוו בהן לפני המלחמה מחצית
מהאוכלוסייה שלהן ועתה אין בהן אפילו נפש יהודי
אחת.

”מחקר בעיר Zagare” מאת דויד קונוויי

עיר זו, הנמצאת היום בצפון ליטא, קרוב לגבול עם
לטביה, היתה במשך שנים רבות תחת שלטון רוסי.
המידע במאמר זה דומה למידע שבמאמר הנ”ל,
בתוספת מסמכי התאזרחות מאנגליה.

”זהירות מרגלים! תיקי שירות הביטחון למחקר
תולדות המשפחה” מאת Hazel Dakers

האתר הקשור לנושא זה הוא
<http://www.nationalarchives.gov.uk>. זהו סיפור
מרתק על בני משפחה אחת, ששמותיהם אינם
מפורשים.

”החיים היהודיים בערי Medway” מאת אירינה שוב
(Shub)

במאמר מתוארים בתי הכנסת והחיים היהודיים בערים
רוצ’סטר וצ’אתאם. סוחרים ובעלי מלאכה יהודים באו
מצרפת, בעידודו של ויליאם הכובש בשנים
1066-1087 והתיישבו בערים הגדולות לונדון, יורק,
בריסטול, קנטרברי ואחרות. יש, כנראה, עדויות
לישיבת יהודים ברוצ’סטר מ-1187. צ’אתאם, עם

עיסוקים בבתי המשפט. אשתו היהודייה, מפורטוגל, ילדה לו שני בנים בשנות הארבעים של המאה ה-17 (1640). סיפור מעניין קשור למותו, בשנת 1659, כנראה מאבנים בכליות: כאשר סמואל פפיס (Samuel Pepys) השתתף בתפילה בבית הכנסת, הוא שמע שם, כפי שהוא סיפר, "קנינות מרות שנאמרו על ידי יהודי פורטוגל על מותו של פרדיננדו הסוחר".

"בית הכנסת ברחוב פרינסלט" (Princelet Street Synagogue) מאת רוזמרי ונזרול (Wenzerul)

ספר מעניין מאוד, בשם "חדרו של רודזינסקי" מאת ר' ליכטנשטיין וי' סינקלייר, מתאר את דוד רודזינסקי שהתבודד במשך שנים רבות בעליית הגג של בית הכנסת ובסופו של דבר נעלם והשאיר אחריו חדר מלא ניירות וספרים. בית הכנסת נבנה בשנת 1869 בתוספת מה שהיינו קוראים היום "מרכז קהילתי". זה גם היה המקום שבו תכננו את פעולת הקהילה נגד "החולצות השחורות" של מוסלי (Mosley). כיום זהו המוזיאון להגירה ולגיוון תרבותי.

מספנותיה, משכה אליה יהודים מהערים הגדולות יותר. מאמר זה הוא פרק מובהק בתולדות היהודים.

"פשיטת רגל ומשפחת ברנט" (Barnett) מאת ג'ון גולד

מאמר זה סוקר את החומר שניתן למצוא ברישומי בתי המשפט הקשורים ליוזמות מסחר. במאמר כלול עץ משפחה חלקי של משפחת ברנט/לזרוס.

"סקירת פנקס המוהלים של פורטסמות" מאת הנרי רוש (Henry Roche)

הפנקס מכסה את השנים 1762-1802, והוא קדם לפנקסים הכלליים של קהילת פורטסמות. הוא כולל את הרישומים של 113 בריתות.

"מקורות משפחת פרדיננד(ו), חלק 2: אנטוניו פרננדס קארוואחאל" (Carvajal) מאת פטר פרדיננדו

זהו הסיפור של משפחת אנוסים מפורטוגל שהגיעה ללונדון. קארוואחאל היה סוחר אמיד והיו לו הרבה

בקרו באתר של החברה הגנאלוגית לישראל <http://www.isragen.org.il>

* האתר בעברית * מאגר מידע של הקהילות שנכחדו בשואה * ספר הטלפונים של רחביה